

SZAKDOLGOZAT

Szláma Gabriella Abigél

Debrecen
2008.

**Debreceni Egyetem
Informatika Kar**

„SEMMI SINCSEK ÁLLANDÓBB, MINT A VÁLTOZÁS”

**Az SR-Lib integrált könyvtári rendszer és elektronikus katalógusának
bevezetése olvasói katalógusként a Nyírbátori Városi Könyvtárban**

Témavezető:
Salgáné Dr. Medveczki Marianna
Egyetemi adjunktus

Készítette:
Szláma Gabriella Abigél
Informatikus- könyvtáros szak

Debrecen
2008.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	ELŐSZÓ	3
2.	BEVEZETÉS	5
3.	A KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS TÖRTÉNETE A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG, KIEMELVE A MAGYAR TENDENCIÁKAT	6
3.1.	AKADÁLYOK ÉS NEHÉZSÉGEK AZ AUTOMATIZÁLÁS SORÁN	7
3.2.	A KÖNYVTÁRI INTEGRÁLT RENDSZEREK FUNKCIÓI	8
3.3.	A KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS NYÍRBÁTORBAN	9
3.3.1.	<i>A kezdetek</i>	9
3.4.	AZ SR-LIB INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZER	11
3.4.1.	<i>A rendszerről röviden</i>	11
3.4.2.	<i>A programrendszer moduljai</i>	12
3.4.3.	<i>A rendszer bevezetése a Nyírbátori Városi Könyvtárban</i>	14
3.5.	A HAGYOMÁNYOS KATALÓGUS SORSA	16
4.	AZ OLVASÓK SZÁMÁRA IS ELÉRHETŐ ELEKTRONIKUS KATALÓGUS BEVEZETÉSÉT MEGELŐZŐ KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATOKRÓL	17
4.1.	AZ ELEKTRONIKUS KATALÓGUSSAL KAPCSOLATOS FELMÉRÉSEK: OKOK, CÉLOK	17
4.2.	FELMÉRÉSEIM MEGTERVEZÉSE	18
4.3.	VÁLASZTOTT MÓDSZER: KÉRDŐÍVES TECHNIKA	20
4.4.	MINTAVÉTEL	21
4.5.	EGYVÁLTOZÓS ELEMZÉS	22
4.6.	KÉTVÁLTOZÓS ELEMZÉS	22
5.	AZ ELSŐ VIZSGÁLAT – VÉLEMÉNYEK, FÉLELMEK A SZOLGÁLTATÁS MEGÚJÍTÁSÁVAL KAPCSOLATBAN	23
5.1.	A GYEREKRÉSZLEG OLVASÓIVAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK	23
5.2.	A FELNÖTT RÉSZLEG OLVASÓIVAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK	24
5.2.1.	<i>Egyváltozós elemzés</i>	25
5.2.2.	<i>Kétfváltozós elemzés</i>	28
6.	MÁSODIK VIZSGÁLAT – FELHASZNÁLÓI SZOKÁSOK MEGFIGYELÉSE ÉS TAPASZTALATOK A MEGÚJULT SZOLGÁLTATÁS HASZNÁLATÁRA VONATKOZÓAN	30
6.1.	GYEREKRÉSZLEG	31
6.2.	FELNÖTTEK	33
7.	KITEKINTÉS SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYE SR-LIB/S-LIB INTEGRÁLT KÖNYVTÁRI RENDSZERT HASZNÁLÓ VÁROSI KÖNYVTÁRAI KÖRÉBEN	37
7.1.	VÉLEMÉNYEK EGY ÉVTIZED LETISZTULT TAPASZTALATAI TÜKRÉBEN	37
7.2.	A KÖZELJÖVŐ CÉLJAI	39
8.	BEFEJEZÉS	42
9.	HIVATKOZÁSI LISTA	44
10.	IRODALOMJEGYZÉK	46
11.	MELLÉKLETEK	48

1. Előszó

A hagyományos katalógus fejlesztésének lezárása, a párhuzamos használat teljes megszüntetése és elektronikus katalógus olvasók számára való hozzáférhetővé tétele régóta váratott magára Nyírbátorban. A megfelelő előkészítést fontosnak tartottuk a zökkenőmentes csere érdekében. Ehhez szükséges volt az elmúlt évek tapasztalata, a könyvtárosok képzettsége, odaadó hozzáállása is. Egy olyan átfogó kutatás esetében, mely a könyvtárosok évek során kiforrott pozitív véleményét alapul véve az elektronikus katalógusunk olvasók felé történő megnyitását tárja fel, igen nehézkes már a címadás is. Az igények felmérése mellett a használat megkönnyítését, a bizonytalanság eloszlátását, a még fel sem merült kérdések megválaszolását tűzte ki célul a vizsgálat, de a felhasználói szokásokat és a szükséges fejlesztések irányát is megmutatta.

A '90-es években egyre több magyar könyvtárban installáltak valamilyen könyvtári programot, a nagyobbakban integrált könyvtári rendszereket, s általában véve is egyre fontosabbá vált a könyvtári munkafolyamatok automatizálásának kérdése. Így a modern könyvtárosképzésnek is egyik sarkalatos pontjává lett a könyvtárgépesítésből, a számítógépes adatfeldolgozásból következő feladatok megismerése, elsajátítása.

A könyvtári integrált rendszerek szakirodalma is egyre terjedelmesebb, egyre szerteágzóbb lett, nem is beszélve azokról a vaskos dokumentációkról, amelyek részbeni ismerete feltétlenül szükséges a könyvtárosok számára. A használói igények megváltozása átalakította a korábbi könyvtári szemléletet és a használó központú könyvtár, valamint az ezzel járó szemlélet lépett előtérbe.

2000 nyara óta dolgozom Nyírbátorban, a Városi Könyvtárban. Az elmúlt évek során részt vettem az SR-Lib integrált könyvtári rendszer bevezetésében és az ezzel összefüggő retrospektív konverzióban, munkakörömnek köszönhetően a könyvtári munkafolyamatok sokaságával találkozom. Mára a rendszer csaknem egy évtizedes használatával kapcsolatos tapasztalatok egy jól áttekinthető, letisztult képet nyújtanak. Ezért választottam szakdolgozatom témájaként az automatizációt.

Dolgozatom történeti visszatekintéssel indul: körüljáróm a könyvtárgépesítés és az integrált rendszerek kialakulását, majd a Nyírbátori Városi Könyvtár gépesítésének történetét tárom fel, valamint a felhasználók igényeit kutató kérdőíves vizsgálataim és a használói szokások irányát feltáró megfigyelésem eredményeit ismertetem.

A téma aktualitását a hagyományos katalógus lezárása adta, illetve ennek -a párhuzamosság felszámolásával- elektronikus katalógusra való cseréje, mely az olvasók számára is hozzáférhetővé vált. Kérdőíves vizsgálataim középpontjában a felhasználók és igényeik állnak, a cél pedig a megújuló szolgáltatásunk elfogadtatása, a használat megkönnyítése volt, hiszen ez a folyamat is csak megfelelően előkészített és tervezett munka révén képes kellő hatékonysággal beépülni a hagyományos szolgáltatások közé.

Ez a vizsgálat természetesen a dolgozatom lezárásával nem fejeződik be, hiszen a folyamatos javítás, a felhasználói igényekhez való alkalmazkodás permanens feladat.

Vizsgálataim időbeli és terjedelmi korlátok miatt fél év időszakát ölelik fel. Két jól elkülöníthető szakaszra tagolva ismertetem ezek eredményeit: az elektronikus katalógus bevezetését megelőző felmérésre, -mely a felhasználóképzés irányát mutatta meg- és a megújult szolgáltatás használatára vonatkozó tapasztalatokra.

Zárásként Szabolcs-Szatmár-Bereg megye három SR-Lib/S-Lib integrált könyvtári rendszert használó intézményének tapasztalatait összegzem röviden, hiszen ez a további fejlesztésekhez is segítséget nyújthat.

Végezetül köszönöm munkatársaim segítő közreműködését a vizsgálatok lebonyolításában és olvasóink segítségét!

2. Bevezetés

Mi is az a könyvtár? - tehetjük fel napjainkban újra az emberiség felhalmozott tudásának tárára, annak mibenlétére vonatkozó kérdést. A világ nagyot változott körülöttünk, a számítógépek, az internet, az elektronikus levelezés és a web* megjelenése és elterjedése a könyvtár fogalmának és feladatának újraértelmezését és kitágítását eredményezte.

Az információs forradalom nagy teret hódított életünk valamennyi színterén. A különböző információforrások (könyvtárak, múzeumok, adatbázisok, sajtótermékek stb.) multimédia anyagainak számítógépes hálózaton keresztül való hozzáférhetősége a művelődés és szórakoztatás soha nem látott távlatait nyitotta meg. Az információs társadalomnak ezek a vonásai együtt járnak a bennünket körülvevő világ térképének egyfajta "átrajzolásával" is: az információ elérése és az egymással való kommunikáció szempontjából a földrajzi elhelyezkedés közömbössé, míg az elérési csatornákkal való ellátottság egyre fontosabbá válik.

Az információtechnikai robbanás számos olyan változáshoz vezetett a mindennapi életben, amelyek a hétköznapiak részévé és megszokottá váltak. Az oktatási folyamat különböző szintjeinek is nélkülözhetetlen elemei az informatikai alapismeretek, az oktatási intézmények is bekapcsolódtak a nagysebességű hálózati kommunikációba.

A korunkban olyannyira megnövekedett információáradat feldolgozásának, tárolásának és visszakeresésének leghatékonyabb eszköze a számítógép, illetve a számítógépek együttműködésén alapuló információs rendszer. [Vass, 1999] Mindez korszerű könyvtári munkát és tájékoztatást is lehetővé tesz, ezért igyekeztek a könyvtárak minden intézményt megelőzve élni ezzel a lehetőséggel.

A fejlett informatikai infrastruktúra segítségével minden információ szélesebb körben vált elérhetővé, ezzel valóságos "információdömping" zúdult a felhasználóra. A felhasználók közül egyesek "játékosként" könnyedén szörföznek a digitális formában elérhető információ világában, mások információs írástudatlanságuk folytán igazából nem is részesülnek a javakból. A könyvtárnak, mint demokratikus intézménynek a szerepe ezen a ponton válik kulcsfontosságúvá, hiszen rajta keresztül áramolhat az információ szabadon az információhasználók irányába. [Tóht, 2004]

* World Wide Web

Nyírbátorban a helyi, olvasók számára hozzáférhető elektronikus katalógus bevezetése és a rendszer működésének ismertetése kapcsán az a törekvés is felszínre került, hogy felhasználóink nyitottabbá váljanak és könnyebben boldoguljanak más, akár országos katalógusok és információszerzési eszközök használatára terén.

3. A könyvtárgépesítés története a kezdetektől napjainkig, kiemelve a magyar tendenciákat

A kísérletezésen túlmutató, gyakorlati haszonnal is kecsegtető könyvtárgépesítés az Egyesült Államokban vette kezdetét. A kései hatvanas években ugyanis az egyetemi számítógépekben már voltak olyan nagyteljesítményű és megbízható gépek, amelyek segítségével a siker reményében gondolhattak egy-egy feladat megoldására. Ez a korszak az ún. mainframe gépeké volt és a számítógépeké.

A későbbi irány szempontjából sokkal fontosabbak voltak a katalogizáló rendszerek kialakítására tett első kísérletek. Egyrészt mert ekkor vált alapelvvé, hogy az automatizálás alfája és omegája a bibliográfiai rekordok teljes értékű géprevitele, másrészt mert ez a tevékenység az egész automatizálási gondolkodást erőteljesen közelítette a korszerű interaktív, online alkalmazások felé.

A 70-es évek végére a gépesítéssel foglalkozó amerikai könyvtárak már a második generációs szoftverekkel kísérleteztek, s ez a hullám már Európát is elérte. A kései hetvenes évek és a nyolcvanas évek azzal teltek, hogy ezen a gépkategórián illetve a nagyobb egyetemeken használatba vett IBM nagygépeken kialakult a gyártók egy meglehetősen zárt, tűnő csoportja, amelyek erősen kötődtek valamelyik hardverhez (és vele együtt operációs rendszerhez). A fejlesztések eredményeképpen az egyre-másra következő verziók a könyvtári munkakörök újabb és újabb területeit fedték le, kialakultak a szokásos modulok (katalogizálás, kölcsönzés, online katalógus) és a kibontakozó piaci versenyben több tucat gyártó jelentkezett.

A nyolcvanas évek vége több tekintetben is hatalmas változásokat hozott. A szakemberek generációváltásról beszéltek ismét, immár a harmadikról. Az elért eredmények mellett ennek az időszaknak a végére egy fontos lélektani mozzanattal is számolnunk kell: véget ért a könyvtárgépesítés eufórikus, sőt romantikus hőskorszaka. Kiderült, hogy a gépesítés nem mindenható, hogy nem old meg minden problémát "egy csapásra", sőt „milliónyi” új gondot felvet.

A szakma ráébredt, hogy a szokásos piaci résnél nagyobb a távolság a gyártók ígéretei és a megvalósítás között, hogy nincs egyrendszer és mindig mindent aprólékosan adaptálni kell. Világossá vált, hogy az egyszeri beszerzési költség után mekkora az állandó fenntartási költség, amelyhez jön a rettenetesen gyors amortizáció, a valós vagy divatigényektől hajtott verzióváltási kényszer. [Kokas, 1996]

3.1. Akadályok és nehézségek az automatizálás során

Semmilyen a piacon elterjedt integrált rendszer nem lehetett annyira rugalmas, hogy egy hagyományosan működő magyar könyvtár munkafolyamatait egyszerűen le tudja képezni. Ennek értelme sem lett volna, hiszen egy modern rendszer nem csupán részeiben jelent korszerűsítést egy adott intézménynek, hanem az ott folyó munka egészét tekintve is. Ezért a gépesítés egyik legfontosabb előkészületi szakaszát az jelentette, hogy át kellett gondolni az adott könyvtár belső struktúráját, munkaszervezését, s ezzel kapcsolatosan a lehető legpontosabban rögzíteni a feladatokat, azok egymásra épülését, a folyamatok sorrendjét, a beavatkozási szinteket stb. Az automatizálás előtt ez volt a legnagyobb probléma, többen úgy belegabalyodtak, hogy a gépesítés valós problémáit már észre sem vették. Pedig ki kell mondanunk, hogy az, hogy egyáltalán használható-e a vásárolt rendszer, éppen az előzetes szervezésen, átstrukturáláson múlt.

Sok könyvtár reménytelennek látta a gépesítés lehetőségét, vagy kitolta azt a bizonytalan jövőbe, vagy már általában is pénzhiánnyal indokolta, hogy - nem tett e téren semmit. A könyvtár-automatizáció egyik lényege, hogy a feldolgozott adatok a legkülönbözőbb helyekről elérhetőek legyenek számítógép-terminálokon keresztül. Ezért fontos, hogy az integrált rendszer illeszkedjék a tágabb környezet esetleg már megvalósított hálózati struktúrájába és azon túlmenően fogadni tudja a távoli terminálról belépő érdeklődők jelentkezését is. [Kokas, 1996]

A siker titka minden esetben a jó előkészítés volt, hiszen az automatizálás lényeges változásokat idéz elő nemcsak a könyvtári munka megszervezésében, a munkafolyamatokban, a szolgáltatásokban, hanem a könyvtárosok életében is. Személyesen tapasztalhattam, mennyire megváltozik a munka jellege, a feladatok, a követelmények, az emberi kapcsolatok, a környezet. Annak érdekében, hogy az automatizálás sikeres legyen, elérje célját, s ne okozzon - esetleg fizikai tünetekkel is járó - lelki sérüléseket, szorongást, stresszt s egyebeket, gondos előkészítést igényel.

Elsősorban idejében ismertetni kell a munkatársakkal az új rendszer előre látható következményeit, előnyeit, de hátrányait is. Be kell avatni a munkatársakat a várható nehézségekbe. Szükség van a dolgozók alapos szakmai felkészítésére, a munka beindulása előtt meg kell tanítani őket a készülékek kezelésére. Meg kell hallgatni a munkatársak igényeit, véleményét, s ahol lehet, figyelembe is kell venni azokat, hiszen az embert megnyugtatja, ha érzi, hogy van befolyása az eseményekre.

Emellett természetesen a vezetőnek jól kell ismernie az új rendszert, s pozitívan kell viszonyulnia hozzá. Csak így érhető el, hogy a könyvtárosok szívesen fogadják az automatizálást, jó kedvvel vegyenek részt a bevezetésében, s megrázkódtatás nélkül tudjanak átállni a számítógépes könyvtári munkára. [Fülöp, 1994] Nem kevésbé fontos az olvasók, a könyvtárhasználók elő- és felkészítése is. Így kell eljárni a részterületeket érintő változások esetén is, például az olvasói elektronikus katalógus bevezetésénél. Ezért hangsúlyos az előkészítés és a folyamatos megfigyelés, az igények kutatása.

3.2. A könyvtári integrált rendszerek funkciói

A megoldandó problémákat átgondolva Magyarország a rendszerváltást követően belépett azon országok sorába, amelyek egyre igényesebb módon tárják a szakemberek és az érdeklődő olvasók elé a hosszú évtizedek alatt felgyülemlt információt, amelynek őrzői és szolgáltatói a könyvtárak. Ezért vált szükségessé, hogy könyvtáraink állományát az eddigieknél jóval korszerűbben, nagyobb mélységben tárjuk fel, így az információk gyorsabban jussanak el a felhasználókhoz, és a nemzeti információs vagyon gyorsan áttekinthető legyen, mindenki számára. Ehhez szükséges volt a könyvtári munkafolyamatokat számítógéppel megoldó rendszerek egyikének adaptációja, valamint az olvasók és a környezet átalakítása.

Az integrált számítógépes rendszerek segíthetnek ugyanis a régi "őrző" könyvtár felfogástól elindulni a "szolgáltató" könyvtár modellje felé.

A jól megtervezett rendszer az alábbi funkciókat egyetlen, bár több modulból álló programcsomaggal oldja meg, vagyis az egyes munkafolyamatok jól elkülönülnek ugyan, ám mégis egymással teljesen összefüggő egészet alkotnak. [Kokas, 1996]

A jól kidolgozott integrált rendszerek általában a következő öt nagy területre bontják fel a könyvtári munkát:

- (1) beszerzés/gyarapítás (acquisition)
- (2) katalogizálás (cataloging)
- (3) folyóirat-kezelés (serials)
- (4) számítógépes katalógus (OPAC)
- (5) kölcsönzés (circulation)

3.3. A könyvtárgépesítés Nyírbátorban

3.3.1. A kezdetek

A városi könyvtárak a hazai közkönyvtári ellátás gerincét képezik [Bényei,1999], ennek a mennyiségüknél, méreteiknél és személyi ellátottságuk révén is fontos típusnak a képviselője a Nyírbátori Városi Könyvtár is. Az 1997. évi 140. számú törvény az önkormányzatok kötelező feladataként jelöli meg a településén könyvtár fenntartását, és a közkönyvtári hálózatot jelöli meg a kulturális infrastruktúra legfontosabb intézményeként. Ezen dolgozva törekedett mindig az intézmény a sokszínűsége, széles olvasói igények kiszolgálására és a hagyományőrző jellemvonások mellett a modern telekommunikációs és informatikai alkalmazások bevezetésére is.

Az állomány és az olvasók adatainak számítógépes feldolgozására és korszerűsítésére 1991-ben vetődött fel az igény. *„Szakmailag a legdöntőbb érv a számítógépes szolgáltatás bevezetése mellett, hogy ennek országos hálózata könyvtári vonalon most van kialakulóban, s így aki még most be tud kapcsolódni, az nem marad le esetleg behozhatatlanul.”* [Közművelődési pályázat, 1992]

Az 1990-ben nyert 60 ezer Ft pályázati összeg és ennek önerőből történő kiegészítése lehetőséget adott a számítógépes feldolgozáshoz szükséges alapgépek megvételére, amelyek biztosították a könyvtár számára az információ-szolgáltatás színvonalának jelentős emelkedését. A fejlesztésére azonban az ígért önkormányzati támogatás elmaradása miatt nem volt lehetőség. Csupán a zenei anyag számítógépre vitelére került sor 1992/93-ban, majd 1995-ben, ami lényegesen gyorsította a visszakeresést, hiszen korábban a könyvtár nem rendelkezett zenei katalógussal.

1995-ben a Soros Alapítvány pályázati kérdőívén az alábbi technikai felszerelések szerepeltek, melyek a könyvtár akkori tulajdonát képezték:

- 1 db 386-os számítógép: FAX modul, nyomtató
- 1 db 286-os számítógép: szövegszerkesztő program, nyomtató
- 1 db 386-os számítógép: CD-ROM lejátszóval
- 1 db Philips music-center CD-lejátszóval
- 3 db CD lemez
- 2 db videorekorder
- 140 db műsoros videokazetta

Néhány hónappal később egy megnyert NKA pályázatnak köszönhetően bővült a technikai felszereltség. A CD-ROM-ok beszerzésére elnyert 50 ezer Ft támogatás felhasználását úgy oldották meg, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtáros Egyesülés támogatásával együtt egy 486-os számítógépet vásároltak. Ebbe a készülékbe nyert beépítést a CD-ROM lejátszó, valamint hangkártya.

Ha szerény előrelépést is jelentett ez a számítógépes park a könyvtári szolgáltatások irányába, mégis alapját képezte a továbblépésnek. Ugyanebben az évben kötött a könyvtár szoftver licenz szerződést az SR-LIB integrált könyvtári rendszer megvásárlására.

1996-ban a Nyírbátori Városi Könyvtárnak sikerült beszerezni egy számítógépes asztalt. „Közhasznú szolgáltatások és könyvtári adatbázisok kiépítése és fejlesztése” című Soros pályázat elnyerésével pedig 100 ezer Ft-ot nyertek, amiből ki is építették az SR-Lib integrált könyvtári rendszert. Ez az összeg fedezte még 4 db CD-ROM és 32 db CD lemez vásárlását is. A fenntartótól pedig engedélyt kaptak - 25 ezer Ft-ért – szünetmentes áramforrás beszerzésére. Majd újabb NKA pályázaton 200 ezer Ft-ot nyertek Internethez való csatlakozásra. [Barcziné, 1997]

1996-ban a művelődési tárca támogatni kívánta a városi könyvtárak felzárkóztatását az országos könyvtári-informatikai rendszerhez. Ennek érdekében minden városi könyvtár számára 250 ezer Ft támogatást utalt ki.

„Nagy hibát követ el az a könyvtár, könyvtáros amely, aki mindent maga akar kitalálni!... A számítástechnika, az Internet, az új könyvtári technikák megjelenésekor azonban tudomásul kellett venni, e [közművelődési] könyvtártípusban nem érdemes követendő példát követendő mintát keresni, mert sem az anyagi, sem a szellemi erőforrások nem teszik lehetővé e berkeken belül kiugró teljesítmények megvalósítását.

... figyelmünket a nagy egyetemi, főiskolai könyvtárak felé kell fordítanunk... természetessé kell tenni a géphasználatot a könyvtárban. Ennek első lépése a munkafolyamatok gépre vitele, azaz az integrált könyvtári rendszer bevezetése”- közli az olvasóval Takáts Béla a 1999/4. számú Könyvtári Levelező/lapban.

3.4. Az SR-Lib Integrált Könyvtári Rendszer

3.4.1. A rendszerről röviden

Az SR-Lib Integrált Könyvtári és Dokumentációs Rendszer két debreceni programozó, Stiegelmayr István és Rácz Dénes munkája. A 90-es évek elejére tehető az SR-LIB elméleti-gondolati megfogalmazódása. Az alapcélok már ekkor körvonalazódtak: olyan könyvtári rendszer kifejlesztése a cél, amely a lehető legnagyobb százalékban fedi le a hagyományos könyvtári munkafolyamatokat.

Miután 1993 januárjában a Debreceni Agrártudományi Egyetem Könyvtára megbízást adott a programozóknak egy folyóirat nyilvántartó, -kezelő program elkészítésére - amely még ez év tavaszán el is készült - a programfejlesztők hozzáláttak korábbi tervük, egy teljes könyvtári rendszer kifejlesztéséhez. Elkészítették a cikk és a katalogizáló modult, az OPAC-ot valamint a kölcsönző modult is. A kifejlesztett rendszer ezzel integrált könyvtári rendszerré fejlődött, hiszen moduláris szerkezetével lefedte a könyvtári munkafolyamatokat, automatizálva azokat a feldolgozástól a kölcsönzésig. 1995-től kezdődően az ország több könyvtára érdeklődött a rendszer iránt, piaci igény mutatkozott, amely inspirálta a további fejlesztéseket. 1996-ban a rendelés, leltárba vételi modul kifejlesztésre került és 1997-ben lezárult az SR-LIB 3.0 Integrált Könyvtári és Dokumentációs Rendszer DOS alatt futó verziójának a fejlesztése. [Orbánné, 1999]

Az SR LIB könyvtári és dokumentációs rendszer a Foxpro fejlesztő környezetben íródott és a Foxpro adatbázis kezelőjét használja.

Ez a negyedik generációs programozási nyelv széles lehetőséget kínált a programozóknak a Foxpro fejlett ablaktechnikája, korlátlan rekord rögzítése, a memo mezők használata és előnyös indexelési technikája által.

A Foxpro lekérdező nyelve az SQL. Ez a nyelv a kereső kérdések megfogalmazása terén igen nagy lehetőségeket biztosít a felhasználók számára. Az SR-Lib-et használó könyvtárak számára pedig biztosítani tudja azt, hogy az előforduló adatbázis hibákat, vagy a sérült indexállományokat gyorsan és könnyen lehessen javítani. A rendszer modul szerkezetű. Az egyes könyvtári munkafolyamatok gépesítését biztosító programok külön-külön is rendszerbe állíthatók, és az egyes modulokban rögzített adatokat a többi modul is használja. [SR-Lib]

3.4.2. A programrendszer moduljai

1. Dokumentumok katalogizálása

A katalogizáló modul tetszőleges dokumentum teljes körű formai, tartalmi és analitikus feltárását biztosítja, függetlenül annak adathordozójától. Lehetőséget ad szerzői adatbázis építésére, amelyből rámutatással választva rendelhetjük a szerzőket a dokumentumhoz. A szerzői nevek normálhatók, visszakereséskor érvényesíthetők a "Lásd még" utalók. Mód van teaurusz építésére, kifejezhetők a tárgyszavak fölé-, alá- és mellérendelő kapcsolatai. Kereséskor a hierarchia érvényesül. A program segítséget nyújt a leírási egységek elkészítéséhez, amely ezután tárolható és nyomtatható.

2. Dokumentumok felszerelése, kölcsönzése

A kölcsönző modul lehetőséget biztosít - a katalogizáló modulhoz hasonlóan - a dokumentumok formai feltárására, legfontosabb adatainak rögzítésére, a kölcsönzés előkészítésére, az olvasó adatbázis felépítésére és a kölcsönzési tranzakciók lebonyolítására. Támogatott tevékenységek: beiratás, kölcsönzés, hosszabbítás, visszavétel, előjegyzés nyilvántartása, beiratkozási-, kölcsönzési-, késedelmi díjak számítása, felszólító levelek nyomtatása, statisztikák készítése. A tranzakciók - a kölcsönzés kivételével - egérrel is végezhetők, billentyűzet használata nélkül. Az olvasó és a dokumentum vonalkódját leolvasóval is bevihetjük, a program ellenőrzi az EAN-8, illetve EAN-13 szabványnak megfelelően.

3. Periodika modul

Ez a modul a folyóiratok adatainak felvitelére, tárolására, számadatok érkeztetésére, hiányfigyelésére alkalmas, a hozzájuk tartozó példány- és kötetinformációkkal együtt.

A kötetek létrehozhatók a számadatokból és retrospektíven is. Készíthető rendeléstámogató lista is, valamint különböző szempontú statisztikai lekérdezéseket biztosít.

4. Cikk feldolgozás

Helytörténeti adatok tárolására, sajtófigyelés megvalósítására készült program. Segítségével helyi érdekű, illetve tudományos folyóiratok cikkei, tudományos dolgozatok is feltárhatók. Lehetőség van a cikk adatainak tárolására, annotálásra, szerzői adatbázis építésére, tárgyszórendszer kialakítására, illetve a teljes cikk bevitelére. Irányított kereséssel, illetve szöveg-előfordulás kereséssel, találati halmaz képzéssel találhatók meg a feldolgozott cikkek. A tárgyszó szerinti kereséskor a tárgyszavak hierarchiája is figyelembe vehető.

5. Beszerzés, leltározás

A modul feladata a beszerzés és állományba vétel számítógépes támogatása: rendelés nyilvántartás, számla adatainak egyeztetése, tárolása, lelőhelyre irányítás, katalógusba történő illesztés, egyedi leltárkönyv és csoportos leltár-lista nyomtatás. A rendszer képes a különböző állománygyarapítási keretek kezelésére. Támogatja az állományapasztás végrehajtását is.

6. Lekérdező modul (DOS)

Lehetővé teszi, hogy az olvasók lokális hálózaton, írásjog nélkül kereshessenek a katalógusban. Ez azért fontos, mert így a könyvtárosok által elvégzett törlések, szerkesztések nem módosíthatók, az olvasók csak a tárgyi halmaz megtekintésére jogosultak. Lehetőség van irányított keresésre, találati halmaz képzésére, mentésére összetett feltételekkel. Keresni lehet címre, cíMLEÍRÁSRA, szerzői adatokra, tárgyszóra, leíró mezőben tárolt adatokra.

7. ISO modul

Lehetővé teszi szabványos ISO formátumú HUNMARC rekordok betöltését a katalógusba. Segítségével akár internetről letölthető bibliográfiai leírások is bevihetők a rendszerbe.

8. Adatátvételi modul

Segítségével külső SR LIB adatbázisból rámutatással építhetjük saját katalógusunkat.

9. Állomány ellenőrzési modul

A modul használatával gyorsan elvégezhető a könyvtár teljes állományellenőrzése vonalkód vagy leltári szám segítségével. Különböző listák készítésével akár a munka jegyzőkönyvezését is elvégezhetjük. [Stiginfo]

3.4.3. A rendszer bevezetése a Nyírbátori Városi Könyvtárban

Mielőtt ezt a rendszert választotta volna a Nyírbátori Városi Könyvtár értékelte, hogy mennyire tudja az SR-Lib a szükséges munkafolyamatokat megoldani, milyen mértékű beavatkozás szükséges ezekhez a folyamatokhoz, illetve milyen esetleges új szolgáltatásoknak ad könnyen megvalósítható lehetőséget. [SR-Lib K] A felhasználókkal való folyamatos kapcsolattartásra mindig törekedtek a fejlesztők. Ez is egyike volt azon jelentős érveknek, amelyek a nyírbátori könyvtárvezetést is az SR-Lib rendszer bevezetésére sarkallta. A gépesítéshez való felzárkózás időben megkezdődött, az évek során a kor által megkövetelt fejlesztések egy része az ezredfordulóra megvalósult. A megvalósítás forrásait döntően költségvetésen kívüli források (pályázatok, támogatások) adták.

Hátráltatta a fejlődést, hogy 1996 novemberében betörték a könyvtár épületébe, ahonnan ellopták a számítógépek legfontosabb működési egységeit, ezzel tönkretéve a retrospektív konverzió 1 éves eredményét. Szerencsére az év végére sikerült beszerezni egy számítógépet, ezen újra elkezdődhetett az állomány gépi feldolgozása, de körülményesebb, biztonságosabb körülmények között. (Hasonló esetek elkerülése végett riasztórendszert szereltek fel.) Ezen felül még a Soros Alapítvány támogatása által 100 ezer Ft-ot kapott a könyvtár közhasznú szolgáltatások és könyvtári adatbázisok kiépítésére és fejlesztésére.

A könyvtárban a retrospektív konverzió 1997. év elején újakezdődött egy feldolgozó könyvtáros közreműködésével. Mivel a korábbi két ember helyett csak egy ember végezte ezt a munkát, lassabban haladt a feldolgozás. Néha kisebb-nagyobb problémák akadályozták a munka menetét, pl. a rendszer vírusos lett.

Ma már kb. 75 ezer kötet könyv bibliográfiai adatait őrzi, tárolja és teszi visszakereshetővé a könyvtár integrált rendszere. Az intézmény 2000-ben már öt számítógépből álló lokális (helyi) hálózatot üzemeltetett, amelyből két gép multimédiás volt. 2001-ben a könyvtár még további két számítógépet kapott. Ezeken a gépeken már lehetőség volt CD-ROM-ok olvasására is. 2001 októberében az Informatikai Kormánybiztosság pályázatán bővült a géppark 6 db multimédiás számítógéppel és képzési lehetőség biztosítására is lehetőség nyílt.

A könyvtár már 1997-ben rákapcsolódott az internetre, és lehetőséget nyújtott olvasóinak annak használatára, de a nem kellően propagált, térítés ellenében nyújtott szolgáltatást csak igen kevesen vették igénybe, mégis fontos megemlíteni, hogy a megye könyvtárai közül a Nyírbátori Városi Könyvtár az elsők között biztosított Internet elérést önköltséges térítés ellenében, a MATÁV szolgáltatásainak előfizetésével.

2000. elején a könyvtár nyert egy digitális vonalat internet hozzáféréssel együtt, és csatlakoztak a HBONE hálózathoz (64 kbit/sec sebességű digitális bérelt vonal + router), ezzel 2002-ben megduplázta a vonal sebességét. Még ez év májusában az Informatikai Kormánybiztosság által kiírt pályázaton 6 számítógépet és nyomtatót nyert az intézmény. Így már 8 gépen internetezhettek az olvasók térítési díj nélkül. A pályázat feltétele volt, hogy 60 fő számára internet tanfolyamot kell szerveznie a könyvtárnak.

A könyvtár ezt 2002. őszére végre is hajtotta. A kölcsönzői gépekkel, valamint a szerverrel együtt –ma már 13 számítógépből álló - lokális hálózatot működtet. 2003-ban ADSL technológiára tért át, s így már 768 kbit/sec sebességgel kapcsolódhattak a könyvtár gépei a világhálóra. 2003-ban és 2004-ben sikeres Phare pályázat eredményeképpen romák vettek részt a könyvtár által szervezett és lebonyolított 20 órás Internet- tanfolyamon. 2004-ben a könyvtár az Informatikai és Hírközlési Minisztérium pályázatán is sikeresen vett részt, s ennek eredményeképpen egymillió forintot nyert eMagyarország Pont létrehozására, működtetésére, ami újabb három számítógép és szoftverek beszerzését is jelentette, valamint hozzájárulást az internet fenntartási költségeihez.

Az utóbbi néhány évben bekövetkezett rohamos fejlődés és a digitális technológia új kérdések egész özönét zúdította a könyvtáros szakmára.

Bár a könyvtárosok mindig is élen jártak az új technológiák alkalmazásában, most azonban a digitális technológia a magvát érinti mindannak, amit, ahogyan és ahol teszünk. [Goding, 1998] Így ma már újabb célokat kell kitűzni, új lehetőségek után kutatni, új megvalósítási forrásokat kell keresni.

3.5. A hagyományos katalógus sorsa

Ha egy könyvtár integrált rendszer bevezetése mellett dönt és pozitív tapasztalatokon alapuló eredmények alapján hozta meg döntését, még a bevezetés előtt további problémákkal kell szembesülnie. A beszerezhető gépek és az elérhető rendszerek megbízhatósága ugyanis eléggé alacsony szintű volt.

Mindezt tetézte az áramellátás bizonytalansága, a viszonylag gyakran előforduló, hosszú áramszünet főleg olyan településeken, amelyek csak egy irányból kapnak áramot.

Vad Sándor gondolatsora bármelyik integrált könyvtári rendszerre igaz lehetett: "A legtriviálisabb üzemzavar, pl. egy áramszünet is adatbázis sérüléshez vezethet, amit esetleg nem tud az adott könyvtáros önhibáján kívül javítani és a rendszere akár több napig is állhat. Ilyen esetekben a könyvtárt nem zárhatja be, tehát vissza kell térnie a manuális munkához, és a hiba elhárítása után végig kell vezetnie a rendszeren az adatállományok időközben bekövetkezett változásait."

Az elmúlt csaknem tíz esztendő tapasztalati alapján azonban elmondható, hogy sok esetleges hiba (pl. áramszünet kezelése szünetmentes áramforrások beszerzésével) megoldottá vált. A rendszer használata során Nyírbátorban is szükséges volt néhány kompromisszum, de az évek során a rendszer tökéletesen megfelelőnek bizonyult a könyvtár állományának méretéhez, a felhasználók köréhez és a könyvtárosok képzettségéhez mérve is. A mai vélemények alapján megkönnyíti a tájékoztató munkát, felgyorsítja a feldolgozó és kölcsönzői munkát, megbízható, pontos feltárást tesz lehetővé, egyszerűen kezelhető, könnyen elsajátítható a használata, így segítségével könnyen átláthatóvá váltak a munkafolyamatok.

Az integrált könyvtári rendszerre való átállás után a cédulakatalógusokat többnyire lezárták. Biztonsági okokból egyes helyeken azonban a hagyományos feldolgozás is folyt. Így volt ez a Nyírbátori Városi Könyvtárban is, ahol például a feldolgozás kettősségén túl a gépi és a tasakos kölcsönzés párhuzamos használata volt megfigyelhető még a 2007-es esztendőben is.

2008-ban azonban a Gyerek- és Felnőtt részleg is lezárult a hagyományos katalógus fejlesztése, az elektronikus katalógus használatba állítását előzte meg felmérésem.

4. Az olvasók számára is elérhető elektronikus katalógus bevezetését megelőző kérdőíves vizsgálatokról

4.1. Az elektronikus katalógussal kapcsolatos felmérések: okok, célok

Korszerű működés nehezen képzelhető el anélkül, hogy ne fogalmaznánk meg pontosan a működési koncepciókat, ne dolgoznánk ki az intézmény stratégiai tervét. Mindezek megalkotásakor támaszkodhatunk saját elképzeléseinkre, kiindulhatunk hagyományainkból, eddig elért eredményeinkből, meríthetünk más intézmények gyakorlatából. Bárhogyan járunk el, előbb-utóbb elérkezünk annak a kérdésnek a megválaszolásához, hogy vajon mit szólnak mindehhez a felhasználóink, a "vevőink"?

Különösen fontos a partnerek elvárásainak és vélekedésének az ismerete akkor, ha tudatosan akarjuk mérni az intézmény teljesítményét, ha változásokat szeretnénk bevezetni. Az utóbbi évtizedekben gyökeresen megváltoztak a könyvtárhasználati szokások, egyre szélesedik azoknak a köre, akik a könyvtárakat mint korszerű információforrásokat értelmezik, és elvárják, hogy a szolgáltatások gyorsak, pontosak, korszerűek legyenek. A korszerű felszereltség önmagában nem elég ahhoz, hogy meg tudjunk felelni az információs társadalom elvárásainak, arra is szükség van, hogy a szolgáltatásainkat az állandóan változó társadalmi környezet elvárásaihoz igazítsuk.

Így jártam el a Nyírbátori Városi Könyvtárban is, amikor felhasználói igényeket kutattam a hagyományos katalógus lezárását követően, az elektronikus katalógus bevezetésével kapcsolatosan. Munkámban kérdőíves vizsgálatokra koncentráltam, melyek a könyvtárhasználók igényének megismerését mutatták be.

A módszeres, tudományos adatgyűjtés ahhoz nyújt segítséget, hogy igaznak fogadjuk el azokat a tapasztalatokat is, amelyeket nem közvetlenül éltünk meg. A hétköznapiak során általában felületesen, rendszertelenül, esetlegesen figyeljük meg a bennünket körülvevő eseményeket, személyeket, dolgokat.

A tudományos megfigyelés azonban tudatos tevékenység, melynek során a pontatlan megfigyelés ellen különböző mérési eszközök segítségével védekezhetünk, ezáltal jóval precízebb eredményt érhetünk el. Fontos, hogy megfelelően nagy mintán végezzük a megfigyelést, a tudomány normái mellett szigorú elkötelezettség pedig megóvhat bennünket a túlzott elfogultságtól.

A használói igények megismerésének megkezdése előtt elengedhetetlen lépés annak meghatározása, hogy mi az, amit meg akarunk tudni (mi a vizsgálatunk célja), valamint hogy miként lehet a kérdésünkre a legpontosabb választ kapni. Célom az volt, hogy az elektronikus katalógussal kapcsolatos véleményeket megismerjük, ezek tükrében segíteni tudjuk a felhasználók átállását, megismerjük kételyeiket, esetleges félelmeiket és sikeresen tudjuk ezeket eloszlatni. A pontos válaszok érdekében a kérdőíves vizsgálatot személyes beszélgetéssel és megfigyeléssel is kiegészítettem.

Fontos annak tisztázása is, hogy kik állnak vizsgáldásunk középpontjában. Jelen felmérésben a felnőtt részleg és a gyerekrészleg olvasói vettek részt, vagyis egyéni véleményeket kutattam, de különböző társadalmi csoportokban.

Megfigyelésem első részében keresztmetszeti vizsgálatot végeztem, vagyis egy adott időpontban kérdeztem meg a felhasználókat, mintegy pillanatfelvételt készítve róluk, majd azután alaposan elemeztem ezt a metszetet, hiszen itt a cél elsősorban felderítő jellegű volt. Az elektronikus katalógus hozzáférhetővé tétele után longitudinális vizsgálatot folytattam, hiszen ezek a megfigyelések hosszabb időn -három hónapon- keresztül zajlottak.

4.2. Felméréseim megtervezése

Fontos volt tisztázni, hogy mi a munkám célja, mit szeretnénk megtudni. Nálunk az új szolgáltatás bevezetése indokolta a kutatást és arra is kíváncsiak voltunk, hogy használóink hogyan ítélik meg a munkánkat. Ezt követően kiválasztottam a vizsgálat módszerét, illetve a különböző módszerek kombinációját. Konkrét kérdéseket fogalmaztam meg, amelyek segítségével pontos választ kaphattam a minket érdeklő kérdésekre, és nagy gondot fordítottam a minta megfelelő nagyságára is. Ezek után következett az adatgyűjtés: a kérdőívek kitöltése, a megfigyelés.

A kutatási folyamat utolsó fázisába az általunk végzett kutatás és az abból levont következtetések hasznosítása tartozik, a felhasználás. Ekkor ugyanis el kell döntenünk, hogy megelégszünk-e az eredmények puszta leírásával, vagy végig akarjuk gondolni az eredményekből adódó következtetéseket, és gyakorlati lépéseket is akarunk tenni: módosítunk-e a szolgáltatásunkon például.

Kutatásunk megkezdése előtt ezért részletes tervet készítettem a kutatás egészéről, annak érdekében, hogy egyben láthassuk az egész kutatási folyamatot.

A vizsgálatnak a gyakorlati jelentősége a felhasználók sikeres és problémamentes átállása az új típusú katalógus használatát illetően, valamint az esetleges frusztrált feedback-ek elkerülése.

A vizsgálat alanyai két jól elkülöníthető részleg látogatói, vagyis gyerekek és felnőttek csoportja. A tényleges adatgyűjtés így a könyvtári környezetben kitöltött kérdőívek és megfigyelések során zajlott le. A végső elemzés a tíz esztendeje használatba vett SR-Lib integrált könyvtári rendszerrel és újonnan bevezetett elektronikus katalógusával kapcsolatos tapasztalatok feltárására irányult.

Amennyiben méréseket akarunk végezni, nem szabad figyelmen kívül hagyni a mérések megbízhatóságát és érvényességét. A megbízhatóságot nagyban befolyásolja a kérdések összeállítása, valamint a mintavétel módja, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk a kutatásban résztvevő segéderők - kérdezők, feldolgozók - szerepét sem. Mivel a felmérések során egyedül végeztem ezeket a feladatokat ezért fontos volt, hogy pontos, mérhető válaszokkal kelljen dolgoznom.

Az operacionalizálás során a változók méréséhez vezető konkrét empirikus eljárásokat határozzuk meg. A változók operacionalizálásának leggyakoribb módja, hogy kérdéseket teszünk fel embereknek - interjút készítünk velük -, és így szerzünk adatokat az elemzéshez és az értelmezéshez. Az interjút strukturáltságuk alapján három csoportba sorolhatjuk: strukturált, félig strukturált és strukturálatlan interjút. A strukturált interjú azt jelenti, hogy a kérdéseket előre pontosan megfogalmazzuk, és a kérdezés során az előre megfogalmazott módon és sorrendben kell feltenni, nem lehet sem átfogalmazni azokat, sem magyarázatot fűzni hozzájuk. A strukturált interjú tipikus formája a kérdőív. A kérdőív kérdéseit felteheti kérdezőbiztos, vagy megkaphatja a kérdőívet a válaszoló, hogy ő maga töltse ki. Így jártam el a nyírbátori felmérés esetén is.

A félig strukturált interjú kérdéseit nem fogalmazzuk meg szó szerint, hanem csak részletes témaköröket jelölünk meg: interjúvázlatot készítünk. Ebben az esetben a kérdezőnek nagyobb szabadsága van, hiszen az interjúszituáció függvényében módosíthatja a kérdéseket, újabb kérdéseket fogalmazhat meg, "mélyítheti" az információkat.

A félig strukturált interjút rögzíthetjük magnetofonnal, de a kérdező jegyzetelhet, vagy - különösen indokolt esetekben - leírhatja a válaszokat később, emlékezetből is.

Ezt az interjútechnikát általában akkor alkalmazzuk, amikor bizonyos témáról alig van előzetes információnk (felderítő jellegű vizsgálatok), vagy pedig, ha nem extenzív adatokra van szükségünk, hanem egy témán belül árnyalt képet akarunk festeni, melynek során fontos megismerni a válaszadók gondolatmenetét, szóhasználatát is. Tehát ennek a technikának előnye az árnyalt mélységű információszerzés, hátránya viszont a feldolgozás nehézsége, valamint az a körülmény, hogy csak jól képzett, a témában otthonosan mozgó kérdezőkkel szabad dolgoznunk.

A strukturálatlan interjú technikáját a társadalomtudományi kutatások során általában nem használjuk, leginkább a pszichiáterek által alkalmazott "mély interjú" technikának felel meg, melynek során szabadon hagyjuk beszélni a páciens, és alig avatkozunk be kérdésekkel vagy instrukciókkal.

4.3. Választott módszer: kérdőíves technika

A kérdőív közismert és konkrét példája az operacionalizálásnak, így az általános vizsgálódás konkretizálására igen alkalmas téma. A kérdéses során kérdéseinket feltehetjük nyitott és zárt formában. A nyitott kérdésre a kérdezt a saját szavaival felel. Megkérdezhetjük például, hogy "Véleménye szerint milyen szolgáltatások hiányoznak leginkább ebből a könyvtárból?". Másik lehetőség a zárt kérdés, amelynél a megkérdezettnek az előre megadott válaszlehetőségek közül kell választania. A zárt kérdések előnye, hogy sokkal könnyebb feldolgozni, mint a nyitott kérdéseket, amelyeket a számítógépes feldolgozás előtt kódolni kell, hátránya viszont, hogy a kutató előre strukturálja a válaszokat. Vizsgálatomnál nagyon sok esetben egyértelműek voltak az érdemleges válaszok, így célszerű volt zárt kérdéseket alkalmazni, de néhány nyitott kérdés is belekerült a kérdőívekbe.

Akár nyitott, akár zárt kérdéseket alkalmaztam, ügyeltem arra, hogy a kérdések világosak legyenek. Óvakodtam a többértelmű, összetett kérdésektől, és arra törekedtem, hogy a kérdések legyenek rövidek, tömörek, egyértelműek, és ne sugallja a választ. A kérdőív külső megjelenésénél a rendezettségre és elegendő hely biztosítására is figyeltem.

4.4. Mintavétel

Egy minta akkor reprezentálja az alapsokaságot, amelyből vették, ha a minta összesített jellemzői jól közelítik az alapsokaság ugyanezen összesített jellemzőit. (Ha például a sokaságban 50 százalék a nő, akkor a reprezentatív mintában is "közel" 50 százaléknyi nőnek kell lennie.) Ha egy populáció minden egyedének egyforma az esélye, hogy a mintába kerüljön, akkor ez a minta reprezentatív lesz erre a populációra nézve. A mintavételnek ezt a módszerét valószínűségi mintavételnek nevezzük, ugyanis a valószínűségelmélet segítségével meg tudjuk becsülni, hogy a minta mennyire hűen tükrözi az alapsokaságot.

Az eljárás kulcsa a véletlen kiválasztás. Véletlen kiválasztásnál minden elemnek, a kiválasztási eljárás minden más eseményétől függetlenül, egyforma az esélye arra, hogy kiválasztásra kerül. Ezt a módszert alkalmazva gátat szabtam a tudatos vagy akaratlan részlelhajlásnak, mert a valószínűségi mintaválasztás két alapelve: a véletlenszerűség és a bekerülés egyenlő esélyének biztosítása.

A gondos valószínűségi mintavétellel összeállított mintáról feltehető, hogy jellemzői megfelelnek az alapsokaság jellemzőinek, a gondosan megszerkesztett standardizált kérdőívek pedig biztosítják, hogy minden válaszadóról ugyanolyan formában nyerjünk adatokat. Azonban az sem mindegy, hogy milyen módszerrel töltjük ki a kérdőíveket: a válaszadóra bízunk a kitöltést, kérdezőbiztosok segítségével történik az adatfelvétel, esetleg telefonon keresztül gyűjtjük össze a válaszokat.

A vizsgálatunk során önkitöltős kérdőíveket alkalmaztam, erre a körülményre pedig már a kérdőív szerkesztésekor ügyeltem. A kitöltésre pedig a helyszínen - a könyvtárban - került sor.

Az adok feldolgozása és elemzése a vizsgálatunk utolsó fázisát jelenti, mintegy ekkor érik be munkánk gyümölcse. A legegyszerűbb számítógépes adatfeldolgozáshoz is elengedhetetlen, hogy az összegyűlt adatokat olyan formátumba hozzuk, hogy a számítógép olvasni tudja azokat, vagyis a válaszokat le kell fordítani a számára: kódolni kell azokat.

Könnyebb volt a helyzet a zárt kérdések alkalmazásakor, mert itt az előre megfogalmazott válaszlehetőségekhez csak hozzá kell rendelni egy-egy számot és ezeket a kódszámokat kell azután rögzíteni.

Bonyolultabb a helyzet a nyitott kérdésekkel, hiszen ebben az esetben a szövegből kell kódszámokat alkotni, vagyis a legváltozatosabb, egyedi információkat kell redukálnunk egy változót alkotó attribútumok sokkal szűkebb skálájára. A nyitott és zárt kérdések kombinálódása bonyolította a feldolgozást, de pontosabb válaszokhoz vezetett.

4.5. Egyváltozós elemzés

Egyváltozós elemzésnek azt nevezzük, amikor egyszerre csak azt vizsgáljuk, hogy miként oszlanak meg az esetek egyetlen változó szerint, például milyen a megoszlása a válaszadóknak a nemük szerint, vagy az iskolai végzettségük szerint. Az egy változóról gyűjtött teljes adatállományt eredeti formájában általában lehetetlen értelmezni, célszerűbb adatredukciót végezni, vagyis amikor az eredeti adatokat jobban kezelhető alakban összefoglaljuk, miközben a legtöbb eredeti részletet igyekszünk megtartani. Például ha csoportosítjuk az adatokat, máris használhatóbb eredményre jutunk, ezért 6 év alatti és 6 év feletti olvasói kategóriákat hoztam létre a gyerekrészleget illetően, és a felnőtt válaszadókat is csoportosítottam a tanulók, munkavállaló korúak és nyugdíjasok csoportját elkülönítve.

4.6. Kétváltozós elemzés

A kétváltozós és többváltozós elemzések elsődleges célja az összehasonlítás, a magyarázat. Kíváncsiak vagyunk például arra, hogy van-e különbség a szolgáltatásainkkal kapcsolatos elégedettség tekintetében nők és a férfiak között. Az elégedettséget olyan függő változónak tekintjük, amelyet részben meghatároz a független változó: a nem. Vagyis azt feltételezzük, hogy a nem mint változó, hatással van más változókra, jelen esetben az elégedettségre. [Vidra Szabó, 2003]

5. Az első vizsgálat – vélemények, félelmek a szolgáltatás megújításával kapcsolatban

5.1. A gyerekrészleg olvasóival kapcsolatos tapasztalatok

A Városi Könyvtár Gyermekrészlegének beiratkozott olvasói körében nem végeztem kérdőíves vizsgálatot.

A város iskoláival nagyon jó a kapcsolat, rendszeresen tartok csoportos foglalkozásokat: a könyvtárat és használatát, vagy igényelt témát bemutatva.

Ezekon a foglalkozásokon mindig jeleztem, hogy a hagyományos katalógus lezárásra kerül majd, és ezentúl elektronikus formában érhetőek el majd a könyvtárban rejlő információk, dokumentumok. A gyerekek tapasztalataim szerint nagyon nyitottak voltak az újításokra, a 2006-ban rendezett könyvtárhasználati vetélkedő feladatai között (lásd 6.sz. Melléklet) már szerepelt gépen elvégezhető keresés is. (Erre a feladatra a gyerekek a kölcsönzésre használt gépeket vehették igénybe könyvtárosi ellenőrzés mellett.)

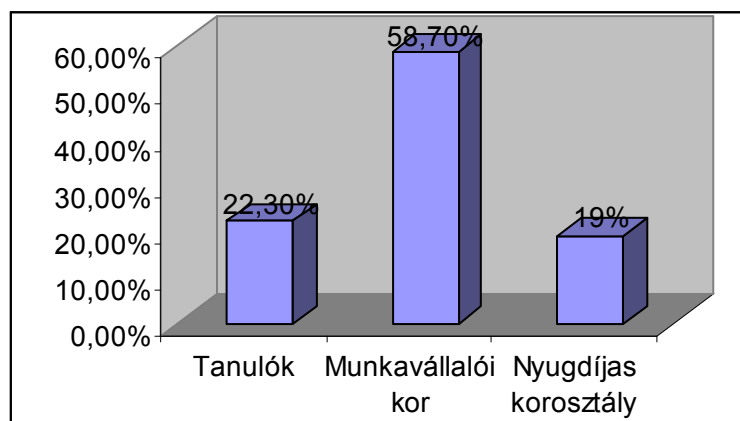
A hagyományos katalógus lecserélését illetően ebben a korosztályban az iskolai számítástechnikai képzés miatt nem érintette rosszul a változás a beiratkozott olvasókat. A kérdőíves vizsgálatot ezért nem tartottam szükségesnek, de a keresőfelület megismertetése miatt tartottam foglalkozásokat. A felhasználóképzés anyagát (lásd 2. sz. Melléklet) 5 fős csoportokban oktattam, gyakorló és játékos gyorsasági feladatokkal kiegészítve. A résztvevők megkapták a képzés anyagát, a csoportos foglalkozások zárásaként elhangzott ismertető pedig egy rövidebb, tömörebb formátum volt, amelyet szintén mindenki hazavihetett. A gyerekek igen fogékonyak voltak, sem a felület összetettsége, sem a keresés lebonyolítása nem okozott gondot. A gyorsasági feladatok győztesei órarendet kaptak, de ami ettől is jobban motiválta őket az a fiúk-lányok versenye volt.

A tapasztalatok alapján úgy értékeltem, hogy nem jelent majd gondot az elektronikus katalógus használata. A megfigyeléssel egybekötött vizsgálatra június- július-augusztus hónapokban került sor. A referenz kérdések számában történő változást is nyomon követhettem a látogatottság arányában, hiszen erről a statisztika tükrében összehasonlításra is lehetőségem adódott.

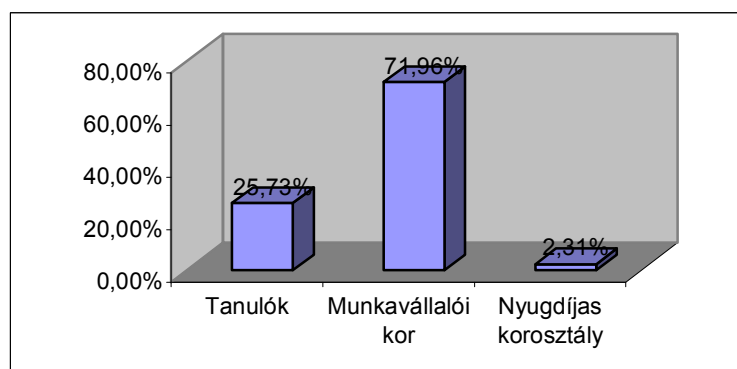
5.2. A felnőtt részleg olvasóival kapcsolatos tapasztalatok

Véletlen mintaválasztással és a könyvtári helyszínen kitölthető kérdőívekkel (lásd 1.sz. Melléklet) mértem fel a szolgáltatás megújításával kapcsolatos véleményeket. Név nélkül, önkéntes válaszadási jelleggel történt a vizsgálat. Cél a megújuló szolgáltatás használatának megkönnyítése. Ha Nyírbátor és környéke lakosságának megoszlását (lásd 1. diagram) összehasonlítjuk a könyvtár beiratkozott olvasóinak megoszlásával (lásd 2. diagram), nagy különbséget az arányokban nem tapasztalhatunk, egyedül a nyugdíjasok csoportja szerepel alacsonyabb százalékban.

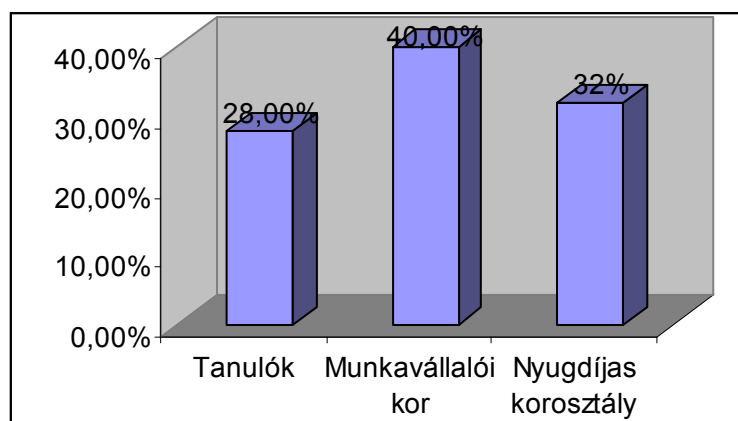
A korosztályok kicsit más megoszlásban vesznek részt a könyvtárhasználatban, ezért törekedtem a kérdőívek kitöltésénél arra, hogy a már említett, véletlenszerű mintán mérjem fel az igényeket, önkéntes válaszadással.

1. DIAGRAM: NYÍRBÁTOR ÉS KÖRNYÉKE LAKOSSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA
(tanuló: 22,3%, munkavállalói kor:58,7%, nyugdíjas:19%)

2. DIAGRAM: A VÁROSI KÖNYVTÁR BEIRATKOZOTT OLVASÓNAK MEGOSZLÁSA KOR SZERINT
A STATISZTIKA ALAPJÁN
(tanuló:25,73%, munkavállalói kor:71,96%, nyugdíjas:2,31%)

3. DIAGRAM: A KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATBAN RÉSZT VETTEK MEGOSZLÁSA
(tanuló:28%, munkavállalói kor:40%, nyugdíjas:32%)

5.2.1. Egyváltozós elemzés

A megkérdezettek 48%-nak egyezik a lakóhelye a könyvtár székhelyével, vagyis 52% nem nyírbátori lakos. Ez az adat arra utal, hogy meglehetősen nagy vonzáskörzetet lát el információval az intézmény. Az életkor szerinti megoszlás tekintetében csaknem egyforma arányban képviseltettek a válaszadók -bár a munkavállaló korúak kiemelkednek (lásd 3. diagram)-, ez vonatkozik a nemek szerinti megoszlásra is. 58%-a nő volt a megkérdezetteknek és 42%-a férfi. Az iskolai végzettség tekintetében az adatok az általános iskolát és főiskolát, egyetemet végzettek és végzők kategóriáinak túlsúlyát mutatják, a dolgozók viszonylatában pedig a háztartásbeli, nyugdíjas, munkát kereső, főiskolai, egyetemi hallgató kategóriák emelkedtek ki. Természetesen a kérdőív egyéb kategóriái is képviseltetve voltak, de jóval kisebb arányban.

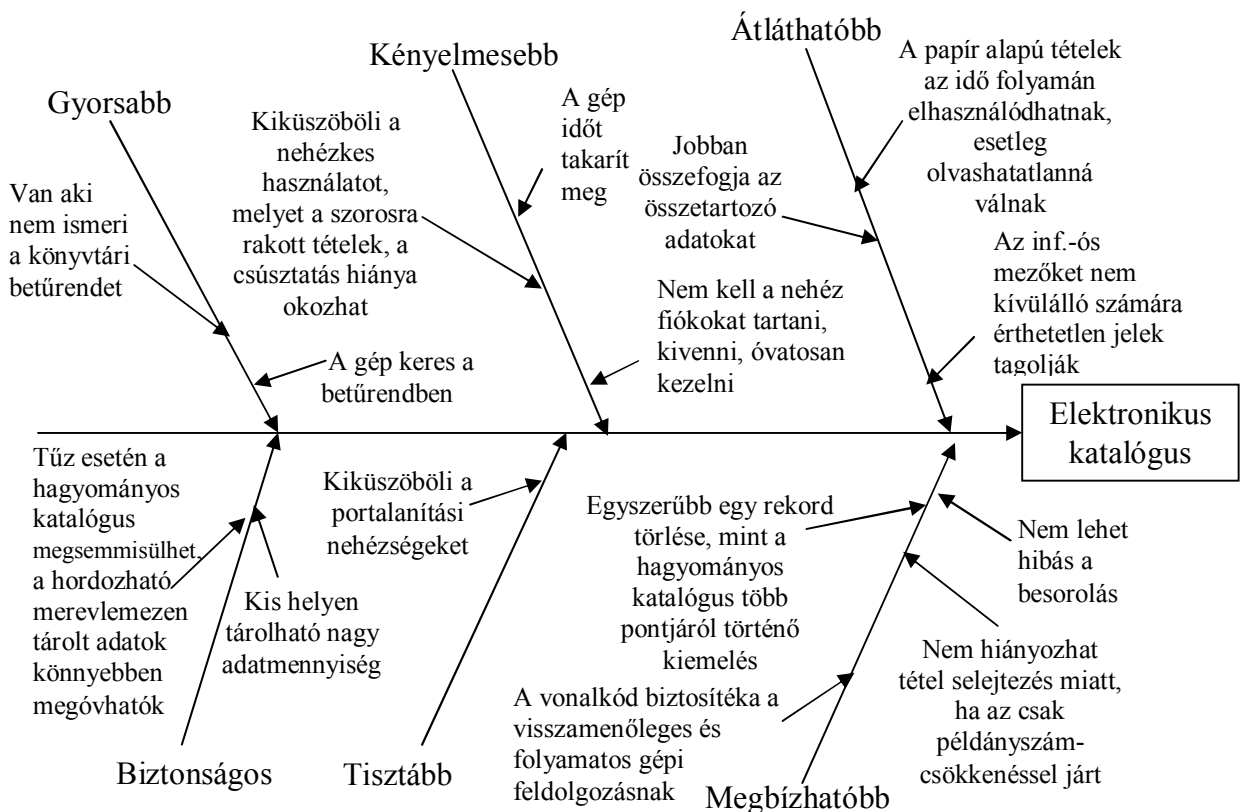
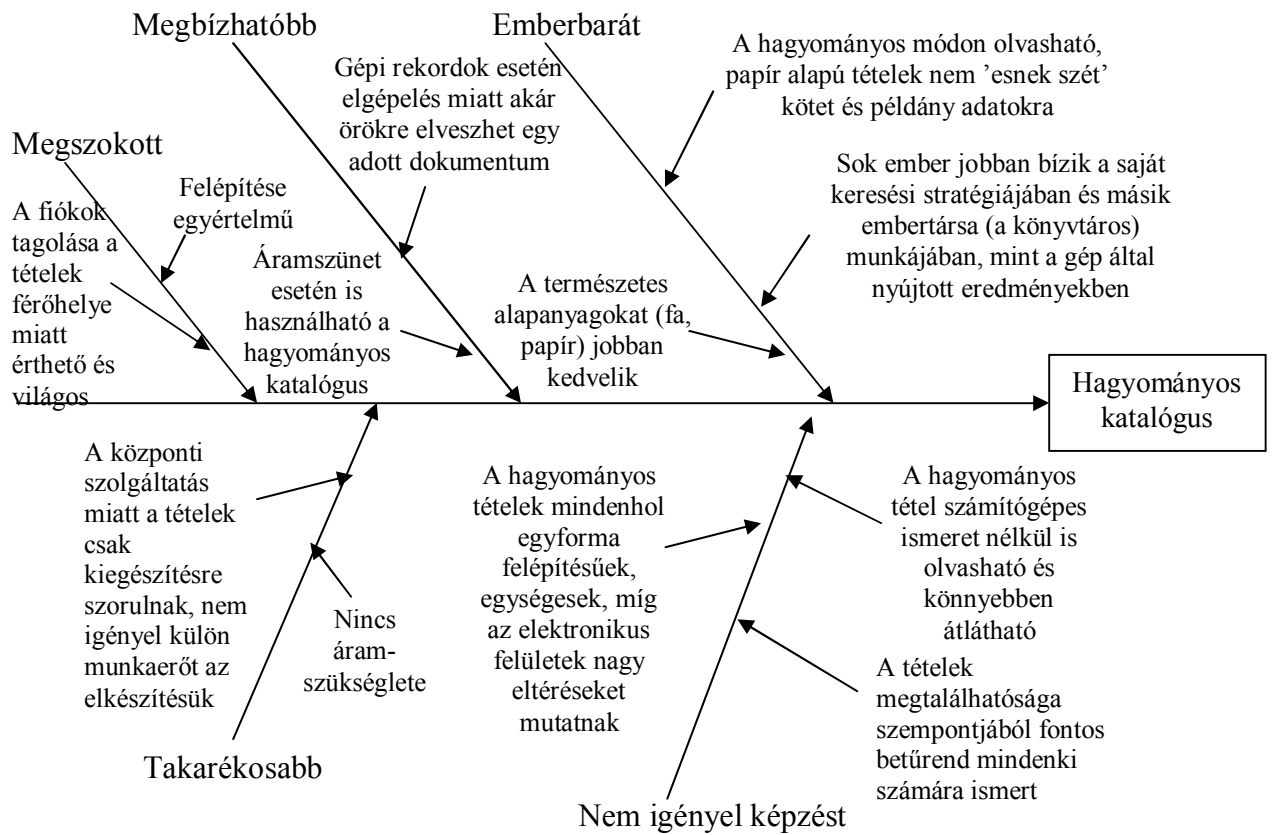
A válaszadók 52%-a bízik informatikai jártasságában, csoportos képzést mégis csaknem ilyen arányban igényelnének, vagyis a megkérdezettek 40%-a. A kérdőívek kitöltésével párhuzamosan egy jelentkezési ívet is indítottunk, amelyen a kitöltött, értékelhető kérdőívek számának arányában csak 9% jelentkezett.

A személyes kapcsolatok és érdeklődés révén az okok között az időhiány szerepelt a leggyakrabban, illetve a nagyon alacsony informatikai jártasság. 79% megelégedne a közérthető, rövid, egyértelmű, egy oldalas formában a gép mellé elhelyezett tájékoztatóval a használat megkönnyítésére vonatkozóan.

A kérdőívet kitöltő felhasználóinknak csak 18% használt már elektronikus katalógust, a nagy többség pedig legszívesebben a könyvtárhoz fordul segítségért (68%) és csak 32% keres rendszeresen a hagyományos katalógusban.

Ez a válasz kicsit megnehezíti az új megoldás felhasználókhöz közelítését, meglehetősen elzárkóztak vagy információkereső jártasságukra, illetve járatlanságukra, vagy könyvtáros orientáltságukra hivatkozva.

A kérdőív egyik nyitott kérdése a hagyományos katalógus előnyeire kérdezett rá. Az érvek és ellenérvek felsorakoztatását Ishikawa diagram formájában foglaltam össze:

Érdekes megfigyelni, hogy az érvek sorában mindkét katalógustípus esetén szerepel a megbízhatóság, de az elektronikus katalógus mellett érvelők több okot tudtak felsorolni az új, modern megoldás mellett. Látható az is, hogy a hagyományos megoldás kedvelői „hagyományos” érveket emeltek ki pl.: „megszokott”, „takarékos”, „emberbarát”. Ez utóbbi érv még az alapanyagok fontosságát is aláhúzza, mely valóban nagy különbség a kétféle megoldási lehetőség között. Érdemes azonban figyelmet fordítani az elektronikus katalógus mellett szereplő érvekre is, melyek már a mai, rohanó világ embere számára hangsúlyos tulajdonságokat emelik ki: kényelem, gyorsaság, tisztaság, átláthatóság.

5.2.2. Kétváltozós elemzés

Egyértelműen megfigyelhető, hogy az öt évnél régebbi és gyakori könyvtárlátogatók, valamint a háztartásbeliek, vagy nyugdíjas korúak szívesebben fordulnak a könyvtárhoz kereséseik alkalmával. De összefüggés figyelhető meg azzal kapcsolatosan is, hogy a fiatalabb korúak jobban bíznak informatikai tudásukban és hasznosnak tartják a változást, de nem igényelnének képzést.

Az idősebbek a hagyományos és elektronikus katalógus párhuzamossága esetén egyeztetnék a találati halmazt, míg a fiatalabbak megbízhatónak tartanak az új rendszert. A gyakori látogatók a szabadpolcos keresések alkalmával is jól boldogulnak, a ritkábban látogatók és főiskolás, egyetemista hallgatók pedig mindig a katalógusra, vagy könyvtáros segítségére támaszkodnak. Ők érkeznek többnyire konkrét elképzeléssel, témával és ők a képzetlenebbek az informatika terén is, míg a képzetlenebb olvasók szívesen böngésznek a szabadpolcos térben.

Terjedelmi korlátok miatt nem részletezek olyan összefüggéseket, melyek a nemek, iskolai végzettség vagy munkavégzés típusa szerinti megoszlás alapján lettek volna kimutathatók, vizsgáldtam viszont a megfigyelésben is hangsúlyos életkor szerinti csoportok alapján.

Ha a kor szerinti megközelítésben a könyvtárhasználati jellemzőket boncolgatjuk, akkor az is látható, hogy a tanulók egy-három éve tagjai könyvtárunk felnőtt részlegének, havonta kétszer, hetente, vagy akár gyakrabban is látogatják könyvtárunkat. Érdeklődési körük a klasszikus irodalomtól, a krimiken át a szakkönyvekig széles skálán mozognak.

Tanulásra, szórakozásra használják a könyvtárat, és hangsúlyos a szolgáltatások igénybevételénél a könyvkölcsönzés, dokumentumkeresés, fénymásolás és egyéb szolgáltatás (számítástechnikai – pl.: internet-szolgáltatás) igénybevétele.

A munkavállaló korú látogatók jelentős többsége négy-öt éve, vagy még régebben könyvtárat és gyakori látogatók (de itt nagyon szóródtak az adatok a hetente többször és félévenként, vagy ritkábban válaszok között). Széles érdeklődési körrel rendelkeznek, munka miatt, személyes érdeklődés, vagy szórakozás okán használják intézményünket és a könyvkölcsönzés dominanciája mellett nagy hangsúlyt kap a napilap és folyóirat olvasás is.

A nyugdíjas korúak régóta beiratkozott olvasóink, gyakori látogatók szép- és szórakoztatóirodalmi, valamint történelmi regények, útikönyvek iránti igénnyel, a könyvkölcsönzés és folyóirat-olvasás dominanciájával.

A kérdőív 3. kérdésére adott válasz érdekes adatokat is szolgáltatott olvasóinkról. A tanuló korúak például egyáltalán nem jelölték be olvasmányaik között a történelmi regényeket és útleírásokat, a munkavállaló korúak -meglepő módon- a nyelvkönyveket hagyták ki (lásd 1. táblázat).

	Tanulók	Munkavállaló korúak	Nyugdíjasok
Klasszikus és modern irodalom	X	X	X
Ismeretterjesztő irodalom	X	X	X
Krimik	X	X	X
Történelmi regények		X	X
Tudományos fantasztikus könyvek	X	X	X
Szerelmi történet, lányregény	X	X	X
Tankönyvek	X		
Nyelvkönyvek, idegen nyelvű könyvek	X		X
Kötelező szépirodalom	X		
Útleírások, útikalauzok		X	X
Szakkönyvek	X	X	X

1. TÁBLÁZAT: KÖNYVTÍPUS-VÁLASZTÁSOK A KORCSOPORTOKBAN

Ezek az információk már előrevetítenek egy várható irányt a megfigyeléssel kapcsolatosan és információt nyújtanak a könyvtár számára, hogy egy-egy korcsoport igényei milyen irányt mutatnak. Ez nagyon hasznos lehet, amikor szegmentáljuk a piacot és a megcélzott piaci szegmensnek nem csak igényeit, de szükségleteit is szeretnénk kielégíteni.

Megmutatja, hogy milyen tevékenységek, szolgáltatásaink milyen irányú fejlesztése révén válhat intézményünk a környezetünk alapvető információs központjává, nélkülözhetetlen és rendszeresen használt csomóponttá.

Az eredményeket vizsgálva a látogatókhoz alkalmazkodva ezen a részlegen a felhasználóképzés és a rendszert bemutató foglalkozások rövidebbek, tömörebbek voltak, mint a gyerekrészleg olvasóinak tartott képzés. Sokkal több példával szemléltettem a használatot és igyekeztem válaszolni minden a felmerülő kérdésre. A csoportos képzés ezen a részlegen egyéni tájékoztatássá alakult, de így nem csak a válaszadók 9%-a lett tájékoztatva, hanem olyan érdeklődők is, akik nem vettek részt a kérdőíves felmérésben, vagy ott nem jelezték igényüket a személyes tájékoztatásra. A használatra vonatkozó személyes segítségnyújtás és a megfigyelés folyamatos volt, augusztus-szeptember hónapban zártam le a vizsgálat második szakaszát.

6. Második vizsgálat – felhasználói szokások megfigyelése és tapasztalatok a megújult szolgáltatás használatára vonatkozóan

A felhasználóképzés lebonyolítását követően az igények kutatása mellett fontosnak tartottam a könyvtárhasználók szokásait más módszerrel is megvizsgálni, és az eredményeket összevetni az első felmérés kérdőívének vonalával. Mi az, amit a nap mint nap tapasztalt megfigyelés is alátámaszt, és mi a különbség a leírtak és a valós viselkedés között. Ezek az információk is segíthetnek kijelölni azokat az irányokat, amelyeket követnünk kell, és amelyekkel olvasóink munkáját megkönnyíthetjük.

A könyvtár megújult szolgáltatására és általában a könyvtárhasználatra vonatkozó megfigyelés eredményeit megfigyelési naplóban rögzítettem. A látogatás időpontja mellett a következő megfigyelési szempontokat vettem figyelembe: látogató kora, a keresett dokumentumok szép- és szakirodalmi megoszlása és az alkalmazott keresési stratégia.

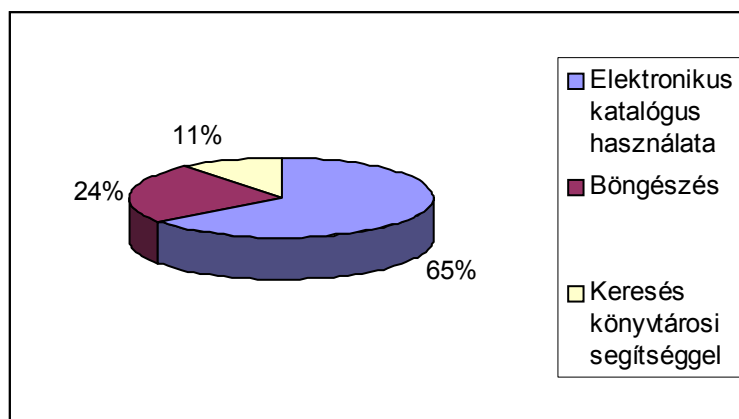
Könyvtárunk két részlege fizikailag is elkülönül, ezért több kollegina segítséget nyújtott a napi forgalom nyomon követésében, de a nap végi összesítést -mely bekerült a naplóba- én végeztem. A felnőtt részlegen a már említett hármas tagolást alkalmaztam kor szerinti bontásban, tehát a tanulók, munkavállaló korúak és nyugdíjasok csoportja alapján összesítettem a napi adatokat.

A gyermekrészlegén a 6 év alatti és 6 év feletti korcsoportot különítettem el. Arra törekedtem, hogy eredeti célom eredményei egyértelműen kidomboríthatók legyenek, ezért nem vettem figyelembe a nemek szerinti megoszlást és a dolgozó könyvtárosok felkészültsége, tárgyi feltételek és az állomány sem lett az elemzésem része.

6.1. Gyerekrészleg

A nyári hónapokban, a Gyerekrészlegén végzett megfigyelés is alátámasztotta azon állítás igazságát, hogy az információ iránti „éhség” elsősorban fiatal korban mutatkozik meg. Az elektronikus katalógus használatának aránya a látogatottság arányában változatlan maradt. A korábbi évek szünetidőre vonatkozó tapasztalatai szerint a könyvtár nyári látogatottságának hullámzó tendenciái ellenére gyakori használat volt megfigyelhető.

Akár valamely szakirodalmi szegmens iránti személyes érdeklődés, akár kötelező irodalom iránti igényről volt szó, a gyerekek bátran és szívesen használták integrált könyvtári rendszerünk katalógus modulját (lásd 4. diagram). A legtöbben segítségkérés nélkül, önállóan használták a rendszert és az esetek többségben a dokumentumok polcra leemelését is el tudták végezni. Ez az arány az iskolai könyvtárakkal összhangban végzett képzésnek és csoportos foglalkozásoknak is köszönhető. Mesék, meseregények keresése szabadpolcos böngészéssel történt és csak elenyésző arányban kértek a gyerekek könyvtárosi segítséget.

4. DIAGRAM: ÖSSZESÍTETT ADATOK A GYERMEKRÉSZLEGET HASZNÁLÓK ÁLTAL ALKALMAZOTT KERESÉSI LEHETŐSÉGEKRŐL

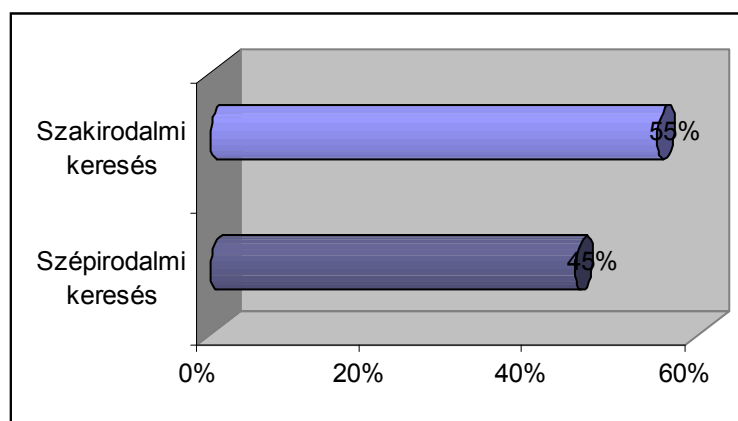
Megfigyelésem alapján a kor szerinti megoszlás is alátámasztja ezeket az adatokat, hiszen a könyvtárhasználók 30%-a 6 éves kor alatti, többnyire szülővel érkező gyerek volt. Ők a böngészést illetve a könyvtárosi segítséget részesítették előnyben, míg a 6 év feletti gyerekek, illetve felnőtt korú látogatóink, akik együttesen 70%-át jelentették a részleg használóinak, elektronikus katalógusunkat vették igénybe.

A katalógusban történő keresések esetén a két jól elkülöníthető csoporton belül - kötelező, illetve ajánlott olvasmányok és szakirodalom-, már nem vizsgáltam a további megoszlást, hiszen ez az arány már nem a könyvtár megújult szolgáltatásával kapcsolatosan nyújtott volna információt, hanem a használók változatos érdeklődését lett volna hivatott kimutatni.

A 65%-os arányú elektronikus katalógus-használat esetén 12%-ban került sor könyvtárosi segítség igénybevételére. Ez elsősorban a távolról érkező, szolgáltatásainkat csak a nyári hónapokban használó gyerekek körében volt megfigyelhető. Személyes beszélgetés alapján a többség még nem használt elektronikus katalógust, de az általunk nyújtott szolgáltatással elégedettek voltak, érthetőnek, könnyen tanulhatónak tartották.

A szerző, cím és téma szerinti keresések megoszlása a szak- és szépirodalom keresettségének megfelelően alakult. A kötelező olvasmányokat keresők érkeztek címmel és szerzőkkel, míg valamely téma iránt érdeklődők a tárgyszavas keresést részesítették előnyben.

A referenz kérdések számának statisztika alapján kimutatható, egyre csökkenő tendenciája is a rendszer használatának, hatékony működésének és működtetésének köszönhető. (Június hónap referenz kérdéseinek száma: 494, július hónapban ez a szám: 424.) Csaknem fele-fele arányban került sor szak- és szépirodalmi keresésre (lásd 5. diagram).

5. DIAGRAM: SZAKIRODALMI ÉS SZÉPIRODALMI KERESÉSEK MEGOSZLÁSA A GYEREKRÉSZLEGEN

Ez az arány a felhasználói csoport gyakorlati kedvére, újdonság iránti fogékonyságára is utal, hiszen a szépirodalmi szerzők műveit a polcrend szerzői-betűrendje miatt könnyedén megtalálhatták volna.

Ez a lelkesedés azonban a későbbi használat során igen előnyös lehet, mert az iskolai gyűjtőmunkák alkalmával már összetettebb, bonyolultabb kereséseket kell majd végezni.

A gyerekrészlegen zajlott megfigyelés alapján összegezve elmondható, hogy a célcsoportra szabott felhasználóképzés elérte sikerét. Az életkori sajátosságokból fakadó érdeklődést megfelelően sikerült továbbfejleszteni.

A megújult szolgáltatás sem ellenérzést, sem túlzott könyvtárosi segítségkérést nem eredményezett. A gyerekek egymást is szívesen segítik és képezik a használat során. A bennük élő versenyszellem miatt igénylik a keresési feladatokat és örömmel hívják segítségül a számítógépet. Informatikai jártasságuk és tapasztalataik megbízható alapot nyújtanak a gépi keresésekhez, ez pedig biztos háttérrel nyújt a későbbi, országos közös katalógusok és lelőhely-adatbázisok zavartalan használatához.

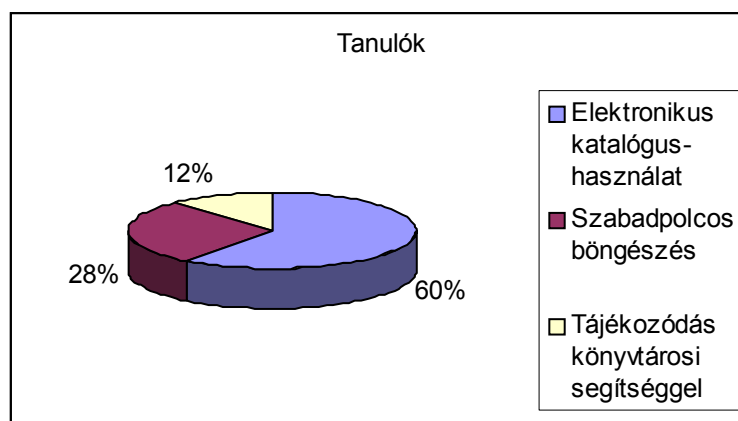
6.2. Felnőttek

A felnőtt részleg olvasóinak kor szerinti megoszlása összetettebb képet mutat, mint a gyerekrészlegé, ennek megfelelően a keresési sajátosságok is szerteágzóbbak.

A középiskolai tanulók és a felsőoktatási intézmények hallgatói, a munkavállaló korúak és nyugdíjasok által képviselt csoportok alapján itt szinte minimális a könyvtár nyári- és egyéb hónapokban történő használatának a különbsége.

A különböző korcsoportokban itt nem különíthető el élesen a keresett dokumentumok tartalma, a különböző keresési technikák pedig keverednek. Mégis megállapítható néhány összefüggés a kor és a keresési stratégiák között.

A középiskolai tanulók és felsőfokú intézmények hallgatói -csakúgy, mint a Gyermekrésztleg tanulói- a korcsoport összesített látogatásai alapján 60%-ban a gépi keresést választották. Ugyanitt 28%-os volt a böngészés, szabadpolcos, önálló keresés aránya és csak 12%-os arányban kértek könyvtárosi segítséget (lásd 6.diagram). Ez az a korcsoport, amelyben igen változatos képet mutat a szép- és szakirodalmi olvasmányok keresettsége és széleskörű szakirodalmi bontásban is az érdeklődés. A gépi keresések alkalmával minimális, 5%-os volt a segítségkérés.

6. DIAGRAM: A TANULÓK ÁLTAL VÁLASZTOTT KERESÉSI STRATÉGIÁK ARÁNYA

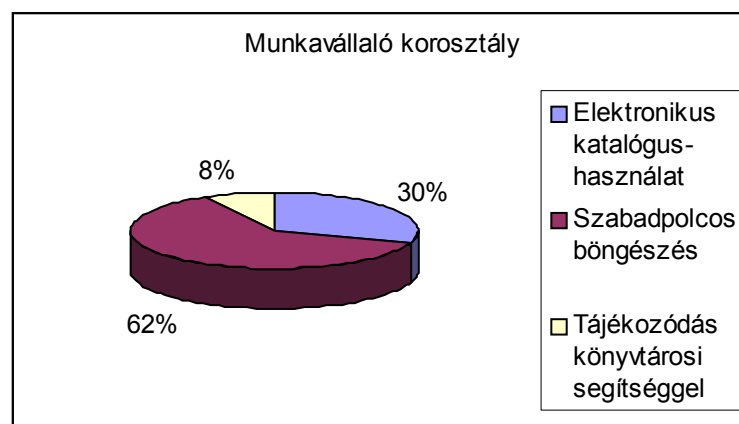
Ezek az adatok a kérdőíves felmérés adatait is alátámasztják, hiszen ott is a katalógusban keresés felé tolódott az arány a könyvtárosi segítséggel szemben, és ez volt az a korcsoport, aki bízik informatikai tudásában és már használt más intézményekben is elektronikus katalógust.

Bár a válaszadók elenyésző hányada (18%-a) válaszolt erre a kérdésre igennel, ebből a korosztályból érkezett az igenek jelentős hányada. A kérdőív alapján is megbízhatónak tartják az ilyen jellegű keresések eredményeit és nem egyeztetnék a hagyományos katalógussal a találati halmazt.

A felhasználóképzést és a személyes segítségnyújtást is minimális mértékben vették igénybe, a kérdőív eredményei alapján is elegendőnek tartanák a gép mellé helyezett rövid, egyértelmű tájékoztatót a használatról.

A munkavállaló korúakra is jellemző a szerteágazó és összetett érdeklődés, nincsenek éles határok, de keresési jellemzőik már az önálló böngészés, szabadpolcos keresés felé tolódnak el. Ők csak 30%-ban használták elektronikus katalógusunkat, 62%-ban a szabadpolcos keresést részesítették előnyben és a könyvtárosi segítségkérés 8%-os volt (lásd 7. diagram). Aki a gépi keresés mellett döntött, az ebben a korosztályban jelentős arányban önállóan végezte ezt a folyamatot, nem volt szükség személyes segítségre, a kérdőíves válaszok alapján itt is ez az eredmény volt várható.

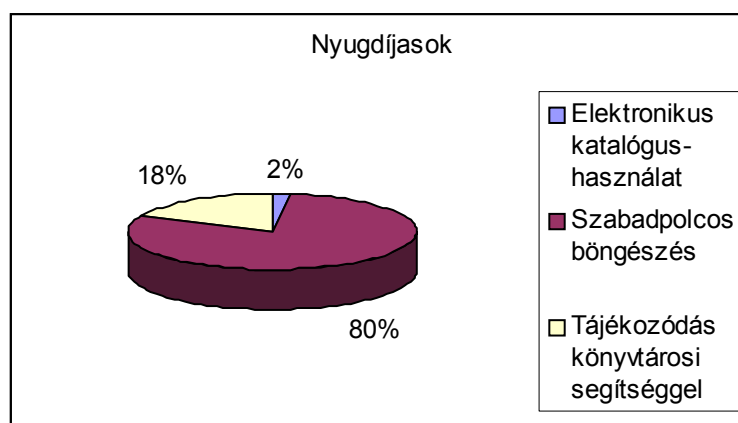
A munkavállaló korúak jelentős hányada bízik informatikai tudásában, de szívesen fordul a könyvtárhoz segítségért. Ezt viszont azért nem veszik jelentős százalékban igénybe, mert az előzetes felmérés alapján ebben a korosztályban már a böngészés, véletlen rábukkanás felé tolódik az arány a konkrét elképzeléssel, témával érkezőkkel szemben. Ami meglepő, hogy a kérdőív alapján ez az a korcsoport, amelyik a gépi találati halmazt egyeztetné a hagyományos katalógussal, erre viszont nem láttunk egyetlen példát sem a megfigyelés ideje alatt. Elegendőnek tartották az egy oldalas tájékoztatást és nem is az elektronikus katalógus használata lett hangsúlyos a keresésekben.

7. DIAGRAM: A MUNKAVÁLLALÓ KORÚAK ÁLTAL VÁLASZTOTT KERESÉSI STRATÉGIÁK ARÁNYA

A nyugdíjas korosztály esetén az érdeklődés a szép- és szórakoztató irodalom felé fordul, a keresések 80%-a szabadpolcos, 18%-ban kértek könyvtárosi segítséget és csak 2% a gépi keresés aránya (lásd 8. diagram), amelynél szintén igényelték a személyes segítséget. Ők a kérdőívben adott válaszok alapján szívesen fordulnak a könyvtárhoz, de kereséseik a böngészés felé tolódnak, így nem lett jelentős ez az arány sem.

A hagyományos megoldásokat előnyben részesítene, de a kényszerű új megoldás sem riasztotta meg a korosztályt. Legszívesebben csoportos képzésben vennének részt az elektronikus katalógus használatának elsajátítása érdekében, de a jelentkezések alapján ez mégis a személyes tájékoztatás, segítségnyújtás irányába tolódott.

8. DIAGRAM: A NYUGDÍJAS KORÚAK ÁLTAL VÁLASZTOTT KERESÉSI STRATÉGIÁK ARÁNYA

Összesítve elmondható, hogy azokban a korosztályokban, ahol a kérdőív kitöltésénél is jelezték, hogy megbízható informatikai tudással rendelkeznek, az elektronikus katalógus használata sem okozott gondot. A képzés pedig inkább azok igényelték, akiket összetettebb kereséseik erre „kényszerítették” és számítástechnikai alapokkal már rendelkeztek.

Annak ellenére, hogy a kérdőíves felmérésben a nagy többség a könyvtárosi segítségre hagyatkozna, ezt a megfigyelések alapján nem túl jelentős mértékben vették igénybe.

Többen jelezték (főként a munkavállalói korosztályból), hogy alapvető informatikai ismeretek oktatására is lenne igény. Terveink szerint ebbe beépülhetne a felnőttek csoportos formában történő, elektronikus-katalógus használati képzése is.

A nyugdíjasok esetén ez a minimális géphasználat inkább a keresett irodalom milyensége miatt tolódott ebbe az irányba, mert korábbi tapasztalatok alapján nem idegenkednek a számítógéptől. Nagyon népszerű volt ugyanis a tavalyi év folyamán több csoportban zajlott, „Nagyi-net” elnevezésű internet-használati tanfolyamunk.

A megfigyelés eredményeit további munkánk folyamán is hasznosíthatjuk és szükség is van a felhasználók véleményének megismerésére, mert az igények minél jobb kielégítéséhez ez is hozzájárul. Megújuló szolgáltatásunk hatékony és zökkenőmentes használatánál is ezeket a szempontokat vesszük figyelembe, ezért fontosak a személyes beszélgetések is.

Többen jelezték a felnőtt részleg látogatói közül, hogy nem központi helyen van az a gépünk, amelyiken a katalógus elérhető. Ez alapján a javaslat alapján meg fog történni ennek áthelyezése is, illetve egy más jellegű igény kielégítését is szeretnénk megvalósítani: annak érdekében, hogy a találati listákat ne kelljen kézzel kijegyzetelni, nyomtatót szeretnénk csatlakoztatni a géphez. Erre is olvasók hívták fel a figyelmünket, a rendszer használata közben kialakult tapasztalatok alapján. Természetesen, várható és várjuk is az újabb igényeket, így egy munkánkat hosszan végigkísérő folyamat lesz az áttérés, melynek csak kis szeletét öleli fel az általam folytatott megfigyelés.

7. Kitekintés Szabolcs-Szatmár-Bereg megye SR-Lib/S-Lib integrált könyvtári rendszert használó városi könyvtárai körében

7.1. Vélemények egy évtized letisztult tapasztalatai tükrében

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján arra kerestem a választ a kitekintés keretein belül és a területi korlátok figyelembevételével, hogy a nyírbátori viszonyokhoz mérhető (állomány nagysága, könyvtár típusa) megyei SR-Lib használók hogyan értékelik a rendszert.

Egy előre rögzített kérdésbank alapján, de kötetlen beszélgetés formájában, előre megbeszélte időpontban, nyugodt körülmények között került sor az interjúkra - mindig olvasószolgálati teendőket és feldolgozó munkát végző kollégákkal.

A beszélgetés irányát meghatározó kérdéseim a következők voltak:

- mióta használják ezt az integrált könyvtári rendszert;
- első választásuk ez volt-e, a kiválasztást milyen szempontok indokolták;
- mennyire könnyítette meg a munkát;
- mennyire tartják könnyen használhatónak;
- mennyire hatékony a feldolgozó munka;
- hogy érzik, mennyire kínálja ez a felület azokat a szakmai lehetőségeket, amelyeket egy katalóguscédula
pl. a rekordok adattartalma megfelelően tükrözi-e a cédulák adattartalmát;

- mely területeken kényszerültek kompromisszumra a hagyományos megoldások után;
- véleményük alapján mennyire szükséges a hagyományos és az online katalógus rendszer esetleges párhuzamos működtetése;
- előnyök, hátrányok – mit változtatnának;
- felhasználóbarátnak tartják-e;
- katalógus moduljához hozzáférhetnek-e az olvasók;
- mióta;
- szívesen használják-e;
- milyen gyakran használják;

Az összevetésre -az állomány nagysága és a beiratkozott olvasók száma szerint is- alkalmas könyvtárak a megyében: Tiszavasvári és Kisvárdai volt (lásd 2. táblázat). Mindkét helyszínen már az SR-Lib Windows alapú változatát, az S-Lib-et használják. A kiválasztásnál mindkét helyszínen a szakmai ajánlás és pénzügyi szempontok vezérelték a könyvtár vezetőségét. Az elsőként megvásárolt modulok a kölcsönzés és a katalogizálás volt a '96-97-es esztendőben (ahogyan Nyírbátorban is), majd a 2006-os illetve 2007-es esztendő hozta meg a nagy változást és bővítést. Ennek ellenére az WEBOPAC működtetésére csak Kisvárdán találunk példát. Könnyen használhatónak, hatékonyan tartják az integrált rendszert mindkét helyszínen, a felület nyújtotta adottságok csaknem azonosak a hagyományos katalóguscédula által biztosított szakmai lehetőségekkel. Tiszavasváriban még megfigyelhető a hagyományos és új párhuzamossága. A rendszert mindkét helyszínen felhasználóbarátnak tartják, de a folyamatos fejlesztés szükségességét is hangsúlyozták. A kisvárdai WEBOPAC működéséről, illetve használatáról pontos statisztikai információk szerezhetők a könyvtár honlapjáról. 2008-ban (októberig) 13.000 látogatóval büszkélkedhetett a nyilvános katalógus, mely 2006-tól vált elérhetővé minden online felhasználó számára. Ők akár előjegyzést, vagy hosszabbítást is kérhetnek a kölcsönzött művekre és tájékozódhatnak a keresett dokumentum státuszáról.

A nyírbátori helyzet is rímeli a környékbeli tapasztalatokra: egy könnyen használható, biztonságosan, hosszú távon is jól működő rendszert választottunk. Kiegyensúlyozottan kielégíti könyvtárunk igényét, állományunk méretéhez tökéletesen megfelel, és pár hónap megfigyelésére építve az is megállapítható, hogy felhasználóink is elégedettek vele.

	KISVÁRDA	TISZAVASVÁRI	NYÍRBÁTOR
SR-Lib használat (Köls. és Kat. Modul)	1996-tól	1997-től	1997-től
S-Lib integrált könyvtári rendszer használata	2006	2007	-
Megfigyelhető-e a hagyományos és a gépi katalógus párhuzamos működtetése	-	✓	✓ (2008-ig)
OPAC	✓	-	-

2. TÁBLÁZAT: ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZAT A MEGYE SR-Lib és S-Lib HASZNÁLÓ
KÖNYVTÁRAIRÓL

7.2. A közeljövő céljai

Fejlesztési céljaink megfogalmazásánál tudatában kell lennünk annak, hogy igazodnunk kell az EU által kijelölt prioritásokhoz, mivel az EU forrásai kizárólag e prioritások elérése érdekében használhatók fel.

A fejlesztési célok hierarchia szintek szerint rendeződnek: a legmagasabb szinten található az európai uniós közösségi célok, ezek alatt helyezkednek el a tagállamok céljai, ez alatt pedig az ágazati (az egyes minisztériumi területekhez tartozó) célok, amelyeket operatív programokban fejtenek ki, és amelyek kisebb egységekre, intézkedésekre bonthatók. (A kulturális terület "horizontális" jellegű, ezért nem rendelkezik önálló operatív programmal, de intézkedési szintű javaslatokat megfogalmazhat.) Az intézkedési szint alatt vannak az önkormányzatok, intézmények által megfogalmazott célok. A cél-hierarchia szintjeinek logikusan kell egymáshoz kapcsolódniuk, és ha európai uniós forrásokat szeretnénk felhasználni, akkor az önkormányzati vagy intézményi céloknak is a legmagasabb európai uniós célokat kell szolgálniuk.

Magyarország egyre inkább tudásalapú társadalommá válik, ezért fontos a hagyományos közkönyvtári feladatok ellátása. Emellett szintén nagy jelentősége lesz annak, hogy hozzájáruljanak a tudásalapú és versenyképes gazdaság kialakulásához.

A gazdaságban egyre nő a kis- és középvállalkozások súlya, amelyek fejlődéséhez mind újabb és újabb információkra lesz szükség, ezek az információk pedig jórészt a könyvtárakban lesznek elérhetőek. A hatékonyabb feladatellátás érdekében a könyvtárakat fel kell szerelni modern információtechnikai eszközökkel. A legfontosabb feladat azonban az új igényeknek megfelelő új szolgáltatási tartalmak megalkotása, és ezekhez az új tartalmakhoz kell meghatározni a humán erőforrás-, technológiai és infrastrukturális fejlesztési igényeket.

A könyvtáraknak is feladatuk van abban, hogy gazdagodjék a társadalmi tudás, és az emberek jobbnak ítélik meg élethelyzetüket. Hogy ez így legyen, legelőször is biztosítani kell az információkhoz való minél szélesebb körű hozzáférést (el kell hárítani a fizikai, technikai, jogi akadályokat). Ugyanakkor az is feladat, hogy bővítsük a könyvtárhasználók körét: olyan rétegeket, csoportokat is bevonjunk, akik eddig kívül rekedtek a könyvtári szolgáltatásokon. Ma már az interneten nagyon sokféle információ hozzáférhető, de általános probléma az információ megbízhatósága. A könyvtárak jelentős bizalmi tőkével rendelkeznek, így betölthetik egy olyan "szűrő" szerepét, amely megbízható információkat, garantált minőségű tartalmakat nyújt.

Magyarország már kilépett az ipari korszakból (nálunk is egyre nagyobb teret nyernek a gazdaságban a szolgáltatások), és a tudásalapú gazdaság és társadalom állapota felé halad.

A tudástársadalomban már más kulturális értékek válnak fontossá (a kollektív fegyelem helyett az egyéni szabadság, a csoportokba való betagozódás helyett a sokszínűség, az állam tekintélye helyett az egyéni autonómia). A tudásalapú gazdaságot csak olyan emberek működtethetik, akik képesek hatalmas tömegű információkkal dolgozni és jártasak az emberi kapcsolatokban. Az új helyzet új képességeket követel minden embertől, a kulturális közszolgáltatások feladata pedig az, hogy az embereket hozzásegítsék ezen képességek elsajátításához. [Nagy, 2006]

Erre törekedve fogalmazódott meg az igény ennek a vizsgálat végrehajtásához és az azt követő felhasználói magatartások formálásához. Úgy gondolom, hogy a vizsgálati eredmények által mutatott képzési irányok és a megfigyelés tapasztalatai együttesen nagy segítséget nyújtottak abban, hogy a modern kor követelményeihez és kihívásaihoz felhasználóink könnyedebben álljanak hozzá.

Jóllehet egy mindenképpen bekövetkező megújulásra készítettük őket, más, modern technológiákat is érintő területen is nyitottabbá váltak. Teljesen nem készíthető fel minden felhasználó az őt (is) érintő változásokra, amelyek ma mindenki körül felgyorsulva zajlanak le, de feladataink megoldásában a folyamatosságra törekszünk. Így újabb és újabb területekre terjedhet ki a segítségnyújtás. Kis szelete a változásoknak egy helyi katalógus elektronikusra való cseréje, a tapasztalatok alapján mégis többet nyújtott a felhasználóknak pusztán felkészítésnél.

8. Befejezés

Az új kommunikációs világrend kialakulása és abban a gépesített könyvtár szerepe, még az előzőnél is nagyobb kihívás. S ráadásul mindez összekötődik és részben egybemosódik a multimédia-fulltext-hypertext "szentháromság" minden erőforrást felfaló, minden hálózati kapcsolatot leterhelő - ám kétségtelenül fantasztikus - lehetőségeivel.

Mindezekhez újabb és újabb fejlesztések, azok megvásárlása kell(ene), hiszen a szakmai és felhasználói elvárások rendkívül felszórtak. A média napi témája az Internet, s benne a többnyire könyvtári típusú feldolgozást igénylő hatalmas tömegű információ. Mára már világos, hogy a könyvtári automatizálás, és egyáltalán a könyvtári információs szakember feladata mi ebben a folyamatban.

Nem is kell ahhoz túlságosan nagy fantázia, hogy a világhálózatot virtuális világkönyvtárként képzeljük el, amelyből ki kell nyerni a megfelelő információkat, amelyben el kell tudni igazodni, amelyet megszerezni kell és valamilyen mértékben talán megőrizni is.

Mindezek könyvtári funkcióknak tűnnek, s mivel digitális minden egyes szó, hang és kép, a feldolgozás eszközei is csak számítógépek lehetnek. S ha ez így van, akkor ebben szerepük lesz a mindenkori könyvtári rendszereknek is. Ezért is nevezhető hasznosnak és sikeresnek az olvasók ilyen irányú képzése, melyet integrált rendszerünk katalógus moduljával kapcsolatban hajtottunk végre.

Természetesen mindezek felvetik a különféle könyvtári együttműködések elektronizációjának kérdéseit is, a totális osztott katalógustól, a dokumentum ellátó rendszereken át a könyvtárközi kölcsönzésig.

Ezzel pedig nem mondunk kevesebbet, mint azt, hogy minden installált könyvtári rendszernek be kell épülnie egy egymásra utalt rendszerekre épülő kommunikációs szervezetbe, amely nem föltétlen ér véget az ország vagy kontinenshatároknál.

A jövő könyvtári rendszereinek tehát a helyi viszonyokhoz való maximális alkalmazhatóságot, a könyvtári munkaterületek teljes körű és integrált leképezését, szinte korlátlanul rugalmas kommunikációs képességeket, mindenféle multimédia beépíthetőségének lehetőségeit kell fölvonultatnia, s mindezt úgy, hogy hardver elemei fejleszthetőek, bővíthetőek legyenek, s mind gépi eszközei, mind szoftvermegoldásai egyszerre legyenek a szabványokhoz kötődők, s ugyanakkor teljes egészében rugalmasak, alakíthatóak. De nem csupán kihívások óriásiak, hanem a rájuk adott válaszok hatásai is azok, hiszen mostantól a gépesítés nem pusztán a helyi problémákra adott jó vagy rossz választ jelenti, hanem jelenlétet vagy kirekesztettséget a regionális, országos és világméretű együttműködési programokban, a nemzetközi információs rendszerekben. [Kokas, 1996]

A Nyírbátori Városi Könyvtár nem csak 1952-es megalapításának évétől változott nagyot, hanem a 2008-as esztendő hónapjai alatt is.

A hagyományos katalógus megújítása, elektronikusra való cseréje régóta váratott magára, de a leggondosabb kezek bábáskodtak a zökkenőmentes cserénél. Ehhez talán szükség is volt az elmúlt évek tapasztalataira, a könyvtárosok képzettségére is, de elsősorban arra a tökéletes pillanatra, amikor a társadalmi változások iránya és lehetőségeink összhangja létrejött.

Bízunk az elkövetkezendő tíz esztendő pozitív tapasztalataiban és lelkesen várunk újabb, nem is olyan távoli kihívásokra. Egyértelműen megállapítható, hogy hosszú távra készülhetünk és folyamatosan követve a változásokat, rugalmas hozzáállással a társadalom alapvető- és szerteágazó információs igényét kielégítő intézményévé válhatunk. Tehetjük mindezt állományunk sokszínűségére, szakembereink nyitottságára alapozva, de a fenntartó, a gazdasági vezetés és a politikai-gazdasági helyzet függvényében.

HIVATKOZÁSI LISTA

- [Barcziné, 1997] Barcziné Rózsa M.: A közkönyvtárak fejlesztési programjának állása. Fókuszban a könyvtár (NKA pályázat nyertesei) = = Könyv, könyvtár, könyvtáros. – 6.évf. 2.sz. (1997), p.15,24. ISSN 1216-6804
- [Bényei, 1999] Bényei M.: Közkönyvtárak az idő sodrában = = Könyv, könyvtár, könyvtáros. – 8.évf. 1.sz. (1999), p.27. ISSN 1216-6804
- [Fülöp, 1994] Fülöp G.: Könyvtárgépesítés és ergonómia = = Könyvtári figyelő. - 40.évf. 1. sz. (1994), p.79. ISSN 0023-3773
- [Goding, 1998] Goding, D.: Minél jobban változik, annál inkább ugyanaz marad : A könyvtár és a könyvtárosi szakma jövője = = Könyvtári Figyelő. –44. évf. 3/4. sz. (1998), p.479-480. ISSN 0023-3773
- [Kokas, 1996] Bakonyi Géza - Kokas Károly: Könyvtári integrált rendszerek és hazai alkalmazásuk
URL: <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/informatika/libsys/libsys.html>
- [Kokas, 1996] Kokas K.: Könyvtáraink az elektronizáció és a hálózatok világában = = Könyvtári Figyelő. – 6.(42.) évf. 4.sz. (1996), p.632. ISSN 0023-3773
- [Kokas, 1996] Kokas i.m. –p.635.
- [Kokas, 1996] Bakonyi- Kokas i.m.
URL: <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/eforras/tananyag/informatika/libsys/libsys.html>
- [Közművelődési pályázat, 1992] Közművelődési pályázati támogatás elszámolása = = Nyírbátor, Városi Könyvtár Irattár: 3/1992
- [Nagy, 2006] Nagy M.: A könyvtárak fejlesztési lehetőségei a 2007-2013 közötti időszakban = = Könyv, könyvtár, könyvtáros. – 15.évf. 6.sz. (2006), p.5-13. ISSN 1216-6804
- [Orbánné, 1999] Orbánné Kalmár J.: Adatbeviteli tevékenység Sopronban az SR-Lib 3.0 katalogizáló moduljával (Szakdolgozat). –Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kar Informatikus-könyvtár Szak. –1999. - 51 fol. ; 30 cm
- [SR-Lib] – Az SR-Lib integrált könyvtári rendszerről - URL: <http://www.tfk.elte.hu/konyvtar/srlib/altalanos.html>
- [SR-Lib K] SR-LIB-KLUB. – Nyírbátor, Városi Könyvtár Irattár: 48/1996 kézirat
- [Stiginfo] - A fejlesztők honlapja - URL: <http://www.stiginfo.hu>
- [Tóth, 2004] Tóth M.: A könyvtáros szakma szerepváltása a digitális korban - Trendek a hazai és nemzetközi könyvtárügyben = = Tudományos Műszaki Tájékoztatás. – 51. évf. 1. szám. (2004), p.22. ISSN 0041-3917

[Vass,1999] Vass A.: Egyetemünk könyvtára az elektronizáció és a hálózatok világában

URL: <http://biblsrc.btk.ppkl.hu/informatika.html>

[Vidra Szabó, 2003] Vidra Szabó F.: A használók elvárásának és elégedettségének kérdőíves vizsgálata a könyvtárakban = Könyvtári figyelő. –49. évf. 4.sz. (2003), p.735-755. ISSN 0023-3773

IRODALOMJEGYZÉK

BAKONYI G.: Számítógép a könyvtárban, könyvtár a számítógépben. Konferencia előadás. RICOMNET '95 konferencia kiadványa. – Miskolc, 1995.

BAKONYI G.- Kokas K.: Könyvtári integrált rendszerek és hazai alkalmazásuk. – Szeged: SZTE Egyetemi Kvt., 2002. - 210 p.

BARCZINÉ RÓZSA M.: A közkönyvtárak fejlesztési programjának állása. Fókuszban a könyvtár (NKA pályázat nyertesei) = = Könyv, könyvtár, könyvtáros. – 6.évf. 2sz. (1997), p.3-32. ISSN 1216-6804

BÉNYEI M.: Közkönyvtárak az idő sodrában = = Könyv, könyvtár, könyvtáros. –8 .évf. 1.sz. (1999), p.21-27. ISSN 1216-6804

CSONTOSNÉ SKARA I.- Nagyné Kováts L.: SR LIB élesben = = Hajdú-Bihar megyei könyvtári téka. – (1998), 1. sz. p.50-52p. ISSN 0238-2512

FÜLÖP G.: Könyvtárgépesítés és ergonómia = = Könyvtári figyelő. – 40.évf. 1. sz. (1994), p.78-84. ISSN 0023-3773

GODING, D.: Minél jobban változik, annál inkább ugyanaz marad : A könyvtár és a könyvtárosi szakma jövője = = Könyvtári Figyelő. – 44. évf. 3/4. sz. (1998), p.476-482. ISSN 0023-3773

KOKAS K.: Információs rendszerek szervezése, integrációja és a felhasználó = = NIIF Program. Networkshop '95. –Budapest: NIIF, 1995. – p.302-312.

KOKAS K.: Könyvtáraink az elektronizáció és a hálózatok világában = = Könyvtári Figyelő.– 6.(42.) évf. 4.sz. (1996), p.630-636. ISSN 0023-3773

KOKAS K.: A könyvtáros elektronikus környezete = = Könyvtári Figyelő. – 37. évf. 4.sz. (1991), p.577-587. ISSN 0023-3773

KOKAS K.: Új, integrált könyvtári rendszerek a hazai piacon = = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. – 39. évf. 7-8.sz. (1992), p.311-332. ISSN 0041-3917

Könyvtári szolgáltatásokhoz CD-ROM lejátszó és számítógép vásárlásának támogatására = = Nyírbátor, Városi Könyvtár Irattár: 11/1995 (kézirat)

Közművelődési pályázati támogatás elszámolása = = Nyírbátor, Városi Könyvtár Irattár: 3/1992 (kézirat)

MESKÓ A.- Takáts B.: Könyvtári programok nagyobbaknak és kisebbeknek [részközleményei] Amíg az SR LIB-ig eljutottunk : gondolatok és tapasztalatok egy főiskolai könyvtár gépesítése kapcsán. Librarian : a köteleki községi könyvtár számítógépes programja = = Könyvtári Levelezőlap. – 9.évf. 1. sz. (1997), p.17-19. ISSN 0865-1329

NAGY M.: A könyvtárak fejlesztési lehetőségei a 2007-2013 közötti időszakban = = Könyv, könyvtár, könyvtáros. – 15.évf. 6.sz. (2006), p.3-13. ISSN 1216-6804

ORBÁNNÉ KALMÁR J.: Adatbeviteli tevékenység Sopronban az SR-Lib 3.0 katalogizáló moduljával. – Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kar Informatikus-könyvtár Szak. –1999. -30 cm (szakdolgozat)

SR-LIB-KLUB == Nyírbátor, Városi Könyvtár Irattár: 48/1996 (kézirat)

TÓTH M.: A könyvtáros szakma szerepváltása a digitális korban - Trendek a hazai és nemzetközi könyvtárügyben == Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. – 51. évf. 1. szám. (2004), p.16-29. ISSN 0041-3917

VAD S.: Miért nem a TextLib? - A rendszer elutasításának okai == Könyvtári levelezőlap. – 10.évf. 1.sz. (1998), p.24-28p. ISSN 0865-1329

VASS A.: Egyetemünk könyvtára az elektronizáció és a hálózatok világában
URL: <http://biblsrc.btk.ppkl.hu/informatika.html>

VIDRA SZABÓ F.: A használók elvárásának és elégedettségének kérdőíves vizsgálata a könyvtárakban == Könyvtári Figyelő. – 49. évf. 4.sz. (2003), p.735-755. ISSN 0023-3773

A fejlesztők honlapja:<http://www.stiginfo.hu>

Az SR-Lib integrált könyvtári rendszerről:<http://www.tfk.elte.hu/konyvtar/srlib/altalanos.html>

Mellékletek

Kedves Olvasónk!

Könyvtárunk elektronikus katalógus bevezetését tervezi, ezért szeretnénk segítségét kérni, és véleményét megtudni már meglévő és tervezett új szolgáltatásunkkal kapcsolatban.

1. Mióta látogatja ezt a könyvtárat?
(Csak egy választ jelöljön!)

- 1 - egy évnél kevesebb ideje
- 2 - egy-három éve
- 3 - négy-öt éve
- 4 - öt évnél régebben

2. Milyen rendszerességgel jár ebbe a könyvtárba?
(Csak egy választ jelöljön!)

- 1 - most vagyok itt először
- 2 - hetente többször
- 3 - hetenként egyszer
- 4 - havonta kétszer
- 5 - havonta
- 6 - negyedévenként
- 7 - félévenként
- 8 - ritkábban

3. Milyen fajta könyveket olvas leggyakrabban?
(Kérjük, ötnél több választ ne adjon!)

- 1 - klasszikus és modern irodalom
- 2 - ismeretterjesztő irodalom
- 3 - krimik
- 4 - történelmi regények
- 5 - tudományos fantasztikus könyvek
- 6 - szerelmi történet, lányregény
- 7 - tankönyvek
- 8 - nyelvkönyvek, idegen nyelvű könyvek
- 9 - kötelező szépirodalom
- 10 - útleírások, útikalauzok
- 11 - szakkönyvek

4. Általában milyen céllal használja a könyvtárat?
(Soranként egyet jelöljön!)

	Soha	Néha	Gyakran	Csaknem mindig
Tanulás		1	2	3 4
Munka		1	2	3 4
Személyes érdeklődés (hobby)		1	2	3 4
Szórakozás, kikapcsolódás		1	2	3 4
Valaki megbízásából		1	2	3 4
Egyéb		1	2	3 4

5. Milyen könyvtári szolgáltatásokat vesz igénybe?

- 1- Könyv kölcsönzés
- 2- Egyéb dokumentumkeresés
- 3- Napilap, folyóirat olvasás
- 4- Információkérés
- 5- Fénymásolás
- 6- Egyéb

6. Keresések alkalmával szívesebben

- 1-kér segítséget a könyvtárostól
- 2-keres a katalógusban

7. Többnyire

- 1-konkrét elképzeléssel, témával, kéréssel érkezik
- 2-inkább böngészni jön, előnyben részesíti a véletlenszerű rábukkanást

8. A hagyományos katalógust könyvtárunk nem fejleszti tovább. Szükségesnek tartaná-e elektronikus katalógus bevezetését?

- 1- Igen. Hasznos lenne.
- 2- Nem. A könyvtárosokhoz fordulok kereséseim során.

9. Könyvtárunk állománya teljes egészében feldolgozásra került és folyamatosan történik az új szerzemények felvitele is. Megbízna-e az új rendszerben?

- 1- Véleményem szerint a hagyományos megoldások mindig biztosabbak.
- 2- Ha a két rendszer párhuzamosan futna biztosan, egyeztetném a találati halmazt a hagyományos katalógussal.
- 3- Megbízhatónak tartom az elektronikus katalógust.

10. Mit szeretett a hagyományos katalógusban, milyen előnyös jellemzőit tudná megemlíteni?

.....
.....
.....

11. Használt-e már más intézményekben elektronikus katalógust?

- 1- Igen.
- 2- Nem.

12. Megfelelőnek és elegendőnek érzi-e informatikai jártasságát az elektronikus katalógus önálló használatához?

- 1- Igen.
- 2- Nem.

13. Informatikai képzettségét illetően milyen területen érez hiányosságot?

.....

14. Az elektronikus katalógus használatával kapcsolatban szükségesnek tartaná-e, ha csoportos kereteken belül gyakorlással egybekötött tájékoztatást nyújtanánk?

- 1- Igen.
- 2- Nem.

15. A bevezetésre kerülő keresési lehetőséggel kapcsolatos felhasználóképzés melyik változatát részesítené előnyben:

- 1- A csoportos képzésben vennék részt szívesen, hiszen gyakorlásra, kérdésre is lehetőséget biztosít.
- 2- Elegendőnek tartom a közérthető, rövid, egyértelmű, egy oldalas formában a gépek mellé elhelyezett tájékoztatót a használatról.

16. Az Ön életkora:

- 1 - 14-18 éves
- 2 - 19-25 éves
- 3 - 26-35 éves
- 4 - 36-45 éves
- 5 - 46-55 éves
- 6 - 56-65 éves
- 7 - 65 évesnél idősebb

17. Neme:

- 1 - férfi
- 2 - nő

18. Legmagasabb iskolai végzettsége:

- 1 - általános iskola
- 2 - szakmunkásképző, szakiskola
- 3 - középiskola
- 4 - főiskola, egyetem

19. Dolgozik-e Ön jelenleg?
(Csak egy választ jelöljön!)

- 1- háztartásbeli
- 2- részmunkaidős
- 3- teljes munkaidős
- 4- munkát kereső
- 5- nyugdíjas
- 6- tanuló/középiskolás
- 7- tanuló/főiskola, egyetem
- 8- egyéb

20. Állandó lakhelye azonos-e a könyvtár székhelyével?

- 1 - igen
- 2 - nem

Segítő együttműködését köszönjük!

Elektronikus katalógusunk:

- tartalmazza a könyvtár összes dokumentumának, illetve az összes, olvasótermi betekintésre biztosított anyagának a bibliográfiai-, példány- és lelőhely-adatait
- biztosítja a dokumentumok visszakeresését szerző, cím, tárgy szó és több más szempont szerint

A Könyvtár által üzemeltetett SR LIB 3.0 verzió a FoxPro adatbázis-kezelő DOS-os változatával készült, ezért a program Windows felületeken csak DOS-ablakban futtatható. A DOS-ablak teljes képernyőméretre történő átállításához a program indítása után ALT+ENTER utasítást kell adni. (Ugyanezzel az ablakméret szükség esetén kisebbre visszaállítható.)

Az indító ikon az asztalon található, Katalógus néven.

A könnyebb használat érdekében az egerrel való navigáció javasolt elektronikus katalógusunkban. Ha a program nem, vagy nem a szokott módon reagál, a könyvtárosok szívesen nyújtanak segítséget!

Belépés az olvasói katalógusba és a Könyv adatbázis kiválasztása

1. Az Katalógus ikon megnyitása (dupla kattintással futtatja az srlibq.exe programot)
 2. Elindul a DOS-ablak, ahol
 3. a KERESÉS feliratra klikkelve a legördülő menüből válassza a Könyv katalógus menüpontot.
- A megjelenő KÖNYV KATALÓGUS feliratú (kék alapszínű) ablak a dokumentum számítógépes adatait mutatja. Ez a katalógus főablaka (főképernyője).

1.SZ. ÁBRA: A KATALÓGUS FŐABLAKA IBSEN, H.: NÓRA C. MŰVE ESETÉN

A sárga betűsínű szövegek indítható programfunkciókat jelölnek, a sárga keretek pedig – a megjeleníthetőnél bővebb adattartalom esetén – a kereten tartott bal egérgombbal megnyithatóak, görgethetőek adatok megtekintése vagy kiválasztása céljából. (Sárga szövegek rózsaszín kiemelésű karakterei az indító billentyűparancsra utalnak a programban.)

A katalógus menüje a lap alján található. Választható menüpontok:

<Előző> <Tovább> <Keres> <Keres+> <Lapoz> <Példány> <Kilép>

Az egyes menüpontok funkciói:

<Előző>

- Lapozás a képernyőn aktuális dokumentumtól az azt főcím szerint megelőző dokumentumra. (most: Bartal Anna Mária: Nonprofit...c.)

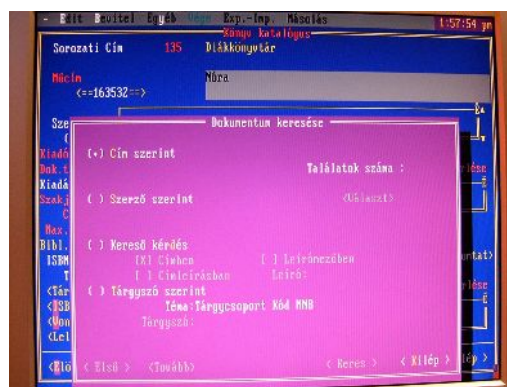
<Tovább>

- Lapozás a képernyőn aktuális dokumentumtól az azt főcím szerint követő dokumentumra. (most: A Tramont család: Nora c.)

<Keres>

- Dokumentum keresése egyszerű keresési feltételek (cím, szerző, tárgyszó stb.) szerint.

2.SZ. ÁBRA: KERESÉSI LEHETŐSÉGEK EGYSZERŰ KERESÉSI FELTÉTELEKKEL

<Keres+>

- Dokumentum keresése egyszerű és komplex keresési feltételek (cím, szerző stb.) szerint.

(A két keresőfelület eltérő. Egyik vagy másik használata attól függ, hogy a keresett információt egy vagy több szempont keresőképpen történő megfogalmazásával közelíthetjük meg hatékonyabban - vagy egyszerűbben.)

<Lapoz>

- Váltás a Címek szerinti listanézetre (görgethető kurzorbillentyűkkel vagy Page Up/Down-nal.)

3.SZ. ÁBRA: LAPOZÁS FUNKCIÓ A CÍMEK LISTÁJÁNAK MEGTEKINTÉSÉVEL

azon.	Szerző	Cím	Címlev
18093	Csoóri Sándor	Nemző napló	Dokumentum
189081	Bodor Ferenc	Nemző nemezők: Ifjúság és népművészet	Dokumentum
36525	Tókei Ferenc	Nemző társadalmak és államilakulatok	Műve
48431	Klengyel Mária	Nemzők az ókori Eö-országban	Műve
16373	Ecsedy Illdó	Nemzők és keresztény hitvallás	Műve
18544	Béji Tamás	Nemzők közötti kelet-nyugat	Műve
28546	Bourgeois, Jean	Nemzők közt ifjanszabály	Műve
17169	Bóna-Tas András	Nemzők nyomban	Műve
17072	Suenacca, Jón Ste	Menni és Menni	Műve
18492	Hartal Anna Mária	Mongrofit elméletek, modellek, trendek	Műve
16363	Ibsen, Henrik	Móra	Műve
176615		Móra	Műve
170841		Móra meséi	Sorozati cím
182380	Schohart Norbert	A Norbi filók	Műve
183604	Schohart Norbert	Norbi utolsó életműve	Műve
11699	Oates, Joyce Caro	Norvan és a gyilkos	Dokumentum
180284	Davis, B.	A norvanok: mitosz és valóság	Műve
93770	Norvig Viktor	Norvan Commander 3.0 - Norvan Editor 1.5	Műve
150754	Bartha Attila	Norvan Commander 4.0	Műve
47909	Balogh Anikó	Norvig - az új társalgás	Műve

(Itt kék kijelöléssel látja az aktuális dokumentumtételt. Ha meg kívánja jeleníteni az aktív cím adatait a Könyv katalógus ablakban, a címlista zöld ablakából az ESC billentyűvel vagy a bal felső sarok kis sárga négyzetére klikkelve léphet ki.)

<Példány>

- Megtekintheti a dokumentum példányainak adatait. Több példány esetén az egyes példányok leíróadatainak megtekintéséhez a példányokat listázó ablakot tartott bal egérgombbal nyithatja meg. A Példány ablakból K-val, ESC-vel vagy a Kilép szóra klikkelve térhet vissza a katalógusablakhoz.

4.SZ. ÁBRA: PÉLDÁNYADATOK MEGTEKINTÉSE

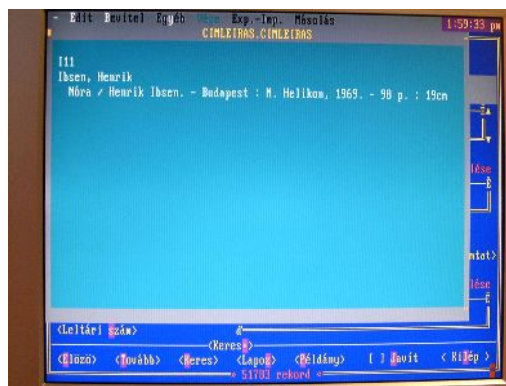
<Kilép>

- Kilépés SRLIBQ-FOXDX260 ablakba adatbázis-váltáshoz vagy a katalógusból történő kilépéshez.

Funkcióindító (sárgával jelölt) szövegekre klikkelés esetén:

- Sorozat/Gyűjtő/Utaló stb. cím – a fölérendelt cím adataihoz lépteti a programot, miközben a dokumentum címe a Fenti kiadás részei ablakba kerül
- Cím első sora – új ablakban, a cím szerinti listában történő keresést tesz lehetővé a cím első szava vagy az első karakterek alapján
- Szerző(k) – új ablakban szerzők neve szerinti egyszerű keresés végezhető
- Bibl. leírás – a cédulakatalógusban megszokott megjelenítési formát ad a dokumentumról

5.SZ. ÁBRA: A BIBLIOGRÁFIAI LEÍRÁS MEGTEKINTÉSE

- ISBN/ISSN – a könyvek, könyvsorozatok azonosító adatai alapján történő keresési lehetőség
- Leíró adatok – további, a dokumentumra vonatkozó adatok megjelenítése (pl. alcím, kiadás, sorozati adatok)
- Vonalkód –vonalkód szerinti keresési lehetőség
- Leltári szám – keresési lehetőség leltári számra

(A bal egérgomb felengedése után automatikusan nem záródó ablakokat (pl. Bibl. leírás) az ESC-kel vagy a megnyílt ablak bal felső sarkában látható sárga négyzetre klikkelve zárhatja be.)

Funkcióindító (sárga) keretek a KÖNYV KATALÓGUS ablakban:

(A megnyíló keretek nyitva tartásához a bal egérgombot folyamatosan nyomja!)

Szerzők: több szerző esetén csak az első szerző nevét (és szerzőségi funkcióját) olvashatjuk, a továbbiakat – melyek számát a Szerző(k) felirat alatti zárójeles szám jelzi – a keretbe klikkelve jeleníthetjük meg.

Kiadás: több kiadás esetén egy másik kiadás adataihoz léphetünk, ha a keretbe klikkelve, tartott bal egérgombbal a választott kiadásra navigálunk és ott engedjük fel az egérgombot.

A fenti kiadás részei: ha a műnek több, önálló kötet című kötete vagy egy sorozatnak több tagja van, az alárendelt dokumentumokat a keretbe klikkelve, tartott bal egérgombbal jeleníthetjük meg. Navigáljunk a választott tételre és ott engedjük fel az egérgombot!

KERESÉS

Katalógus főoldalról közvetlenül indított keresések

Cím keresése (a címben balról pontosan előforduló karakterek szerint) Klikkeljen a főképernyő sárga színnel kiemelt címére!

A megjelenő kereső- és böngészőablakba gépelje be a karaktereket (pl. az ért karaktereket begépelve és a <Keres> feliratra klikkelve a betűrendben legközelebb eső címhez – Érték – iskola - család - ugrik a lista. A <Kilép> felirattal visszatérhet a címhez tartozó adatokhoz. (Kereséskor a cím kezdő névelőit - a, az, egy - figyelmen kívül hagyja a program!)

Ugyanezt a keresést végezheti el a <Keres> Cím szerint kereséssel is!

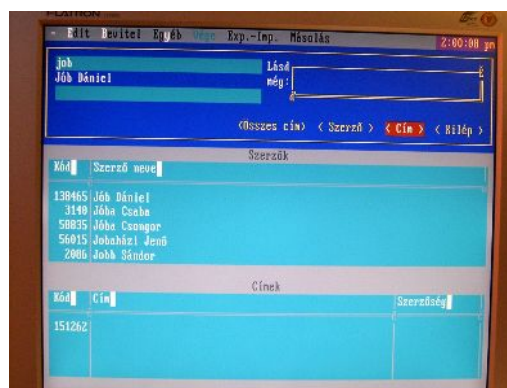
(Ha nem tudja a pontos főcímet (legalább első szavát pontosan, amely nem névelő), ez a keresés nem célravezető!

Ha legalább egy szóban biztos, ami a címben valahol előfordul, alkalmazza a Keresőkérdés címben... lehetőséget!)

Szerző keresése

Klikkeljen a főképernyő sárga színnel kiemelt Szerző(k) felíratra! A megjelenő ablak három részből áll: Szerzők (böngészés); Címek (a begépelte szerzővel kapcsolatos címek) és Lásd még ablak. Gépelje be az első zöld mezőbe a keresett névkarakttereket (pl. a job karaktereket begépelve és a <Szerző> felíratra klikkelve a betűrendben ehhez legközelebb eső szerzőhöz – Jób Dániel névhez - ugrik a Szerzők lista. Itt láthatja az összes, hasonló karakterekkel kezdődő, vagy a kiválasztotthoz legközelebbi szerzők neveit is.

6.SZ. ÁBRA: SZERZŐ SZERINTI KERESÉS

Klikkeljen rá a Szerzők listarészleten a kiválasztott szerző nevére, majd az <Összes cím> felíratra! Ha a kiválasztott szerzőnek több műve van meg, a megjelenő listában jelölje ki a választott címet (klikkeljen rá) és <Kilép> felirattal visszatérhet a címhez tartozó adatokhoz.

A keresés alkalmas arra, hogy megtudja, valamely szerzőtől található-e dokumentum gyűjteményünkben, illetve a szerző mely dokumentumai találhatóak meg.

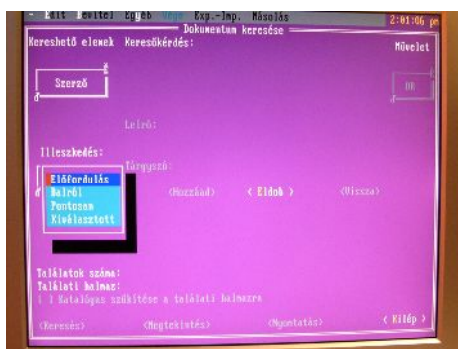
Ugyanezt a keresést végezheti el a <Keres> Szerző szerint kereséssel is.

<Keres+>-ból indított keresések

A Keres Plusz pontos összetett kereséseket biztosít a kereshető elemek, illeszkedések és logikai műveletek segítségével.

- Kereshető elemek: Szerző, Cím, Kiadó, Kiadás éve, ISBN, ETO, Leíró adat, Tárgyszó, Személynév, Testületi név, Földrajzi név
- A keresett karakterek illeszkedése: Előfordulás; Balról; Pontosan; Kiválasztott

8.SZ. ÁBRA: KARAKTEREK ELŐFORDULÁSÁNAK BEÁLLÍTÁSA

Előfordulás: a keresett karakterek bárhol előfordulhatnak (a szó belsejében is, pl címnél: világ, civil, nagyvilág stb.)

Balról: a keresett karaktereket csak balról illeszkedve veszi figyelembe (a szónak ezekkel a karakterekkel kell kezdődniük, pl. világos, világgazdaságtan, világirodalom stb.)

Pontosan: a keresőelem beírt karakterekkel kezdődő tételei közül a betűrendi besorolás szerinti első tételt (és csak azt!) adja. Ha nincs ilyen elem, a „Nincs találat! Válasszon, vagy írjon be mást!” üzenetet kapjuk.

Kiválasztott: lehetővé teszi valamely kereshető elem halmazából történő elemkiválasztást (az elemet a <Kiválaszt>-ra klikkelve listából kell választania).

Ügyeljen a megfelelő illeszkedés kiválasztására, különösen cím és szerző keresése esetén!

Több keresőelem használata esetén alkalmazható logikai műveletek: AND, OR, NOT

Lehetővé teszi keresőelemek kombinációját, pl. számvitel (tárgyszó) AND kapcsolása 2000 (kiadás éve) adattal a 2000-ben kiadott számviteli vonatkozású dokumentumok találati halmazát eredményezi.

Eljárások a keresőkérdeessel: <Hozzáad>, <Eldob>, <Vissza>
 <Hozzáad> hozzáadja a keresőprofilhoz a kiválasztottat
 <Vissza> lépünk a beépítés állapotához)
 <Vissza>, <Előre> mozgások a keresőkérdés összeállításának lépéseiben (módosítási céllal)
 <Eldob> a teljes keresőkérdés eldobása új keresőkérdés szerkesztése céljából
 Keresőkérdés végrehajtása a katalóguson: <Keres>

Találati halmaz adatainak listás megtekintése: <Megtekintés>
 Minden adat nem jeleníthető meg a képernyőn, de az oszlopok átméretezhetőek az egérrel (oszlopcím-cella bal alsó sarkában lévő jelet tartott bal egérgombbal megragadni.)

Összetett (komplex) keresések lépései

- kereshető elem választása (pl. Tárgyszó most: Marketing)
- (illeszkedési mód választása, ha szükséges)
- <Kiválaszt> (pl. Tárgyszó kiválasztása a tárgyszólistáról kereséssel)
- <Hozzáad> indítása (klikk)
- a kapcsolódó keresőkérdés logikai feltételének (AND, OR, NOT) kiválasztása
- az előző művelet sor megismétlése újabb elemmel (vagy többszöri ismétlése)
- <Keresés> indítása (klikk)
- adatmegtekintés

Találati halmazok megtekintése, mentési lehetőségek
 <Megtekintés>

9.SZ. ÁBRA: A MEGTEKINTÉS FUNKCIÓ

Dokumentum	Szerző	Cím	Kiadás	Részlet
294390	Kiss Mariann	Alapmarketing	49051	2005
294389	Kiss Mariann	Alapmarketing példatár	49051	2005
109770	Németh Adám	Business marketing: szervezeti kapcsolatok	76048	2003
293047	Piskóti István	Értéksorintált marketing	76048	2005
109179	Jobber, David	Európai marketing	76048	2002
33819	Törzsök Éva	Exportmarketing	15	1996
294848	Szabó Ferenc	Hol a pénz az Interneten: pénzesimálás	73035	2006
294909	Vágási Mária	Innovációmarketing	12	2006
107247	Perjes László	Internet marketing magyar szemmel	48246	2001
106295	Kotler, Philip	Kotler a marketingről	42753	cop.
64802	Hálföldi Dón Gab	Vagyis és marketing	133	1986
292427	Ándos László	Vagyis és marketing	75804	cop.
106739	Bauer András	Marketing	49051	2001
290631	Kiss Mariann	Marketing	76390	2004
291488	Harding, Graham	A marketing	75824	cop.
117913	Boyers, Len	Marketing a kisvállalkozásban	56970	1999
163107	Majaro, Simon	A marketing alapjai	55797	1998
103602	Hoik Tímea	A marketing alapjai	44066	2000
100763	Bokor József	Marketing elmélete és gyakorlata	76259	2002
114741	Kotler, Philip	Marketing menedzsment	30	1999

Az <Megtekintés> listás megtekintési módon túl lehetséges a Katalógus szűkítése találati halmazra opció [x] bejelölése és <Kilépés> után a találatokra szűkített katalógusban történő böngészés (a Könyv katalógus főképernyőn), ahol találatainkat lapozhatjuk az <Előző> és <Tovább> segítségével.

A találati lista csak a legfontosabb bibliográfiai adatokat tartalmazza, ami nem elégséges a művek visszakereséséhez a polcokon!

Kilépés az adatbázisból

(Ha a katalógusból végleg kilép, feltétlenül az SRLIBQ ablak <Vége> feliratra klikkelve tegye, és csak ezután zárja be a DOS-ablakot a jobb felső sarokban látható x (bezárás) funkcióval.)

A kiválasztott dokumentum megkeresése a gyűjteményben

A kiválasztott dokumentumnak a Könyv katalógus főoldalon olvasható Szakjelzet és Cutter adatai adják a kulcsot a gyűjteményben történő visszakereséshez, de sose felejtse el a <Példány> adatnál megnézni, van-e kölcsönözhető példánya a műnek, illetve az hol, melyik lelőhelyen van!

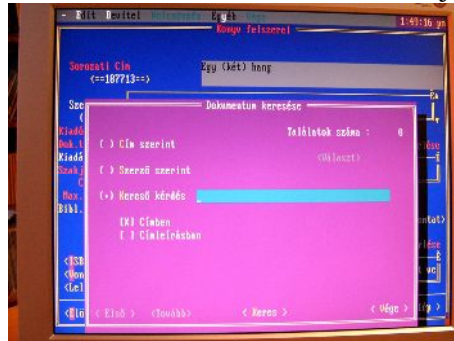
Lelőhelyeink alapján a használat módja lehet:

H/K/P = Helyben használható/ Kölcsönözhető/ Presens (A H esetenként kölcsönözhető, a P dokumentumot azonban a rendszer nem engedi kikölcsönözni)

Az elektronikus katalógusunk használata

Katalógus ikon – <Keresés> felirat – <Könyv katalógus>

Keres

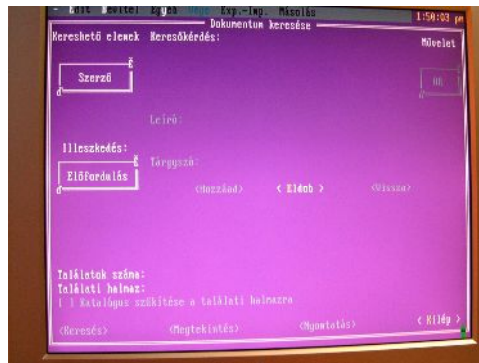

Cím keresése karakterek begépelésével, <keres> felirattal lehetséges, <kilép> gombbal a címhez tartozó adatokhoz léphetünk.

Szerző keresése név begépelésével, <szerző> felirat, <összes cím> felirat, egy cím kiválasztása, klikkelés, majd <kilép> gomb és így a cím adataihoz léphetünk

Keresőkérdés címben, cíMLEÍRÁSBAN, vagy leíró mezőben karakterek begépelésével, be kell jelölni, hogy hol akarunk keresni, majd <keres>

Keres+

Összetett keresésekre alkalmas, kereshető elemek: Szerző, Cím, Kiadó, Kiadás éve, ISBN, ETO, Leíró adat, Tárgyszó

Összetett (komplex) keresések **lépései**:

- ▶ kereshető elem választása (pl. Tárgyszó)
- ▶ (illeszkedési mód választása, ha szükséges)
- ▶ <Kiválaszt> (pl. Tárgyszó kiválasztása a tárgyszólistáról kereséssel)
- ▶ <Hozzáad> indítása (klikk)
- ▶ a kapcsolódó keresőkérdés logikai feltételének (AND, OR, NOT) kiválasztása
- ▶ az előző művelet sor megismétlése újabb elemmel (vagy többszöri ismétlése)
- ▶ <Keresés> indítása (klikk)
- ▶ adatmegtekintés
- ▶ Kilépés az adatbázisból: <Vége> felirat, majd x (bezárás) gomb

4.SZ. MELLÉKLET: A MEGFIGYELÉSI NAPLÓ A GYEREKRÉSZLEGEN

	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR-Lib Q haszn.	Kv.keresés
6 év alatti							
6-14 éves korig							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR-Lib Q haszn.	Kv.keresés
6 év alatti							
6-14 éves korig							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR-Lib Q haszn.	Kv.keresés
6 év alatti							
6-14 éves korig							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR-Lib Q haszn.	Kv.keresés
6 év alatti							
6-14 éves korig							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR-Lib Q haszn.	Kv.keresés
6 év alatti							
6-14 éves korig							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR-Lib Q haszn.	Kv.keresés
6 év alatti							
6-14 éves korig							

5.SZ. MELLÉKLET: A MEGFIGYELÉSI NAPLÓ A FELNŐTT RÉSZLEGEN

	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR- Lib Q haszn.	Kv.keresés
Tanuló							
Munkavállaló korú							
Nyugdíjas							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR- Lib Q haszn.	Kv.keresés
Tanuló							
Munkavállaló korú							
Nyugdíjas							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR- Lib Q haszn.	Kv.keresés
Tanuló							
Munkavállaló korú							
Nyugdíjas							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR- Lib Q haszn.	Kv.keresés
Tanuló							
Munkavállaló korú							
Nyugdíjas							
	Látogatók össz.:	Szakirodalom	Szépirodalom	Elektronikus kat.	Szabadpolc, böngészés	Kvt-osi segítség	
						SR- Lib Q haszn.	Kv.keresés
Tanuló							
Munkavállaló korú							
Nyugdíjas							

KÖNYVTÁRHASZNÁLATI VETÉLKEDŐ

2006

Készítette: Szláma Gabriella Abigél

Ez a kétjegyű szám megkönnyíti a keresést az azonos betűvel kezdődő nevek között. Ezt egy táblázat segítségével állapítják meg. Ki a feltalálója? Ha ügyesen állítod fel a sorrendet, akkor pontos párosítást kapsz. Keresd meg az összetartozó nevet és betű + szám kombinációt!

A feltaláló: egy amerikai könyvtáros, Cutter
Ez a szám a : cutter - szám

Madách Imre	M 10
Mándy Iván	M 26
Márton Klára	M 37
Méhes György	M 51
Mikszáth Kálmán	M 67
Mocsár Gábor	M 72
Molnár Ferenc	M 80
Móra Ferenc	M 86
Móricz Zsigmond	M 90

1 pont + 1 pont + 9 pont = 11 pont

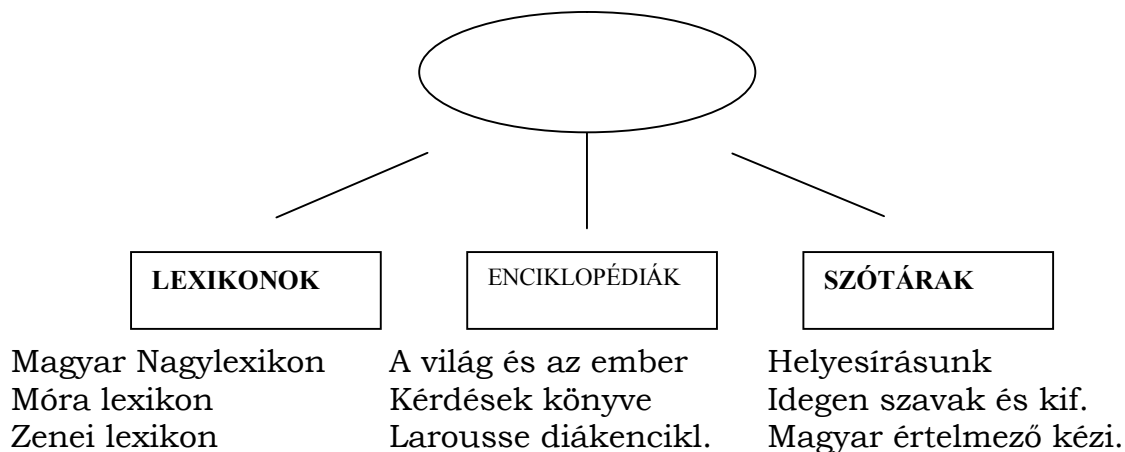
Az ismeretközlő könyvek raktári jelzete összetettebb a szépirodalmi könyvekénél. Ugyanúgy tartalmazza a szerző nevének kezdőbetűjét és a kétjegyű számot, de fölötte egy háromjegyű szám fejezi ki a könyv tartalmát.

Kösd össze a megadott címeket a hozzájuk tartozó raktári jelzetekkel!

L 36	Arany János: Toldi
943.9 G 59	Kádár Péter: A madárcsósz
510 R 79 társalgási	Szabóné Pertó Klára: Angol- magyar zsebkönyv
K 10	Romhányi József: Szamárfül
636 V 71	Róka Sándor: Humoros matematika
A 76	Lázár Ervin: Tuvudsz ivígy?
800 Sz 23	Veress István: Így gondozd a kutyádat!
R 80	Görög Ferenc: A magyar nemzet története
8 pont	

Egészítsd ki! Csoportosítsd!

A kézikönyvek fajtái

A világ és az ember; Helyesírásunk; Magyar Nagylexikon; Kérdések könyve; Móra lexikon; Idegen szavak és kifejezések szótára; Zenei lexikon; Larousse diákenciklopédia; Magyar értelmező kézisztár

3 pont + 9 pont = 12 pont

Hol keresnéd az alábbi címszavakat? Kösd össze!

Képes bibliai lexikon

Opera lexikon

Idegen szavak és kifejezések szótára

Természettudományi lexikon

Irodalmi alakok lexikona

Magyar irodalmi lexikon

Tilde

Szturnusz

Római operaházak

Tízparancsolat

Magyaros verselés

Kukoricza Jancsi

6 pont

A könyvek „személyi igazolványa” a katalóguscédula.
Írd be, milyen adatokat tartalmaz!

Mi a mű címe?

Ki a dokumentum szerzője?

Mikor, melyik évben adták ki?

Hány oldalas a dokumentum?

Melyik kiadó gondozásában jelent meg?

Tartoznak- e tárgyszavak a leíráshoz?

Mi a mű raktári jelzete?

Illusztrált kiadásról van szó?

8 pont

Az alábbi katalóguscédula milyen rendsző alapján került be a:

☞ Szerzői betűrendes katalógusba?

☞ Címszókatalógusba?

☞ Sorozati katalógusba?

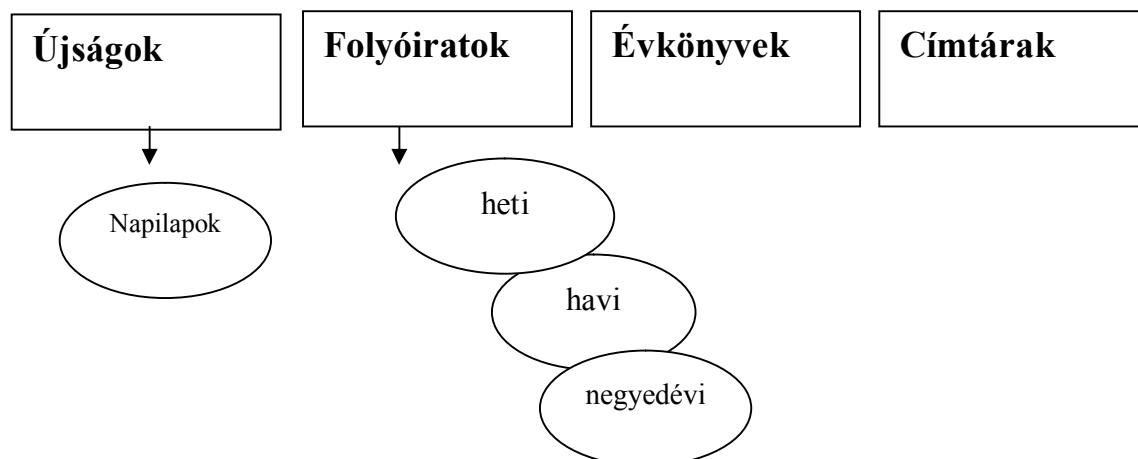
☞ Szakkatalógusba?

4 pont

Egészítsd ki!

5 pont

Időszaki kiadványok

A CÍMSZÓKATALÓGUS SEGÍTSÉGÉVEL ÁLLAPÍTSD MEG, HOGY KI AZ ALÁBBI MŰVEK SZERZŐJE!

CÍM	SZERZŐ
A láthatatlan ember Szópárbaj Báldor Cimborák Hazugság	Gárdonyi Géza Hernádi Sándor Békés Pál Bálint Ágnes Kosztolányi Dezső
Mazsola Sicc Szaffi Oriza- Triznyák Kim	Bálint Ágnes Kálmán Jenő Rigó Béla Csukás István Kipling, Rudyard
Farkasvér Shakespeare mesék Szünidei mulatságok Dínó család Nyulacska	London, Jack Lamb, Charles Beaumont, Emilie Bergére, Odette Bakó Ágnes
Bibi A Félőlény Szalmaláng Tündérboszorkány Cillancs felfedezi a világot	Michaelis, Karin Békés Pál Janikovszky Éva Bosnyák Viktória Csukás István
Szép magyar mesék Peter Pan Az éneklő kutya Gréti története Szegény Dzsoni és Árnika	Arany László Disney, Walt London, Jack Nöstlinger, Christine Lázár Ervin
Egy egér naplója Gedeon maci A csodalámpa Esti mesék lányoknak Fecskeköszöntő	Bálint Ágnes Bakay Dóra Benedek Elek Boldizsár Ildikó Aszódi Éva, T.
Nefelejcs Dumdum az ász Mátyás az igazságos Sünik a nappaliban Xanadu	Aszódi Éva, T. Spinelli, Jerry Kríza Ildikó Daniels, Lucy Háy János

Keresztrejtvény

1.	P	A	G	I	N	A					
2.				S	I	N	E	A	N	N	O
3. K	Ö	L	C	S	Ö	N	Z	É	S		
4.		H	U	N	G	A	R	I	C	A	

1; Oldalszám

2; Bármely magyar vonatkozású kiadvány, vagy nem publikált dokumentum

3; Év nélkül (s.a.)

4; A legáltalánosabb könyvtári tevékenység, az állomány e célra szolgáló egységeinek az olvasók részére való átadása, hogy ezeket otthon használhassák

A keresztrejtvény megoldása: ISSN szám

Mi ez? : sorozati azonosító;

az időszaki kiadványok szabványos nemzetközi azonosító száma

4 pont + 1 pont + 1 pont = 6 pont

Kiemeltünk 2 kat. cédulát a cím szerinti katalógusból. Találj ki olyan címet, ami beilleszthető lenne a két kat. tétel közé!

Dacolj a világgal!		Dúdoló
Háború		Huckleberry Finn
Galambposta		Gubancok
Kabala		Kuckószínház
Macimesék		Muki újabb kalandjai
Paca úr akadémiája		Pufi, a háziszellem
Rab ember fiai		Rubinvarázs
Tábornokok		Tudakoló

8 pont

A betűrendes katalógusban hol, melyik betű előtt, vagy után gyűjtik össze azoknak a könyveknek a céduláit, amelyek számokkal vagy jelekkel kezdődnek?

Az „A” betű előtt
1 pont

Keress az SR- Lib segítségével a következő számokhoz könyvcímeket!
4 pont

1
13
66
77

88
365
10
100

1000
101
102
104

109
12
121
135

15
150
1848
21

222
24
30
33

40
501
777
99

1001
11
111
1111

ÁBRAJEGYZÉK

1. DIAGRAM: NYÍRBÁTOR ÉS KÖRNYÉKE LAKOSSÁGÁNAK MEGOSZLÁSA	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
2. DIAGRAM: A VÁROSI KÖNYVTÁR BEIRATKOZOTT OLVASÓNAK MEGOSZLÁSA KOR SZERINT A STATISZTIKA ALAPJÁN	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
3. DIAGRAM: A KÉRDŐÍVES VIZSGÁLATBAN RÉSZT VETTEK MEGOSZLÁSA	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
1. TÁBLÁZAT: KÖNYVTÍPUS-VÁLASZTÁSOK A KORCSOPORTOKBAN.....	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
4. DIAGRAM: ÖSSZESÍTETT ADATOK A GYERMEKRÉSZLEGET HASZNÁLÓK ÁLTAL ALKALMAZOTT KERESÉSI LEHETŐSÉGEKRŐL	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
5. DIAGRAM: SZAKIRODALMI ÉS SZÉPIRODALMI KERESÉSEK MEGOSZLÁSA A GYEREKRÉSZLEGEN	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
6. DIAGRAM: A TANULÓK ÁLTAL VÁLASZTOTT KERESÉSI STRATÉGIÁK ARÁNYA	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
8. DIAGRAM: A NYUGDÍJAS KORÚAK ÁLTAL VÁLASZTOTT KERESÉSI STRATÉGIÁK ARÁNYA	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
2. TÁBLÁZAT: ÖSSZEHOSONLÍTÓ TÁBLÁZAT A MEGYE SR-LIB ÉS S-LIB HASZNÁLÓ KÖNYVTÁRAIRÓL	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
ÁBRAJEGYZÉK	29

MELLÉKLETEK ÁBRAJEGYZÉKE

1.SZ. MELLÉKLET: KÉRDŐÍV	2
2.SZ. MELLÉKLET: ELEKTRONIKUS KATALÓGUSUNK HASZNÁLATA.....	HIBA! A KÖNYVJELZŐ NEM LÉTEZIK.
1.SZ. ÁBRA: A KATALÓGUS FŐABLAKA IBSEN, H.: NÓRA C. MŰVE ESETÉN	7
2.SZ. ÁBRA: KERESÉSI LEHETŐSÉGEK EGYSZERŰ KERESÉSI FELTÉTELEKKEL	8
3.SZ. ÁBRA: LAPOZÁS FUNKCIÓ A CÍMEK LISTÁJÁNAK MEGTEKINTÉSÉVEL	9
4.SZ. ÁBRA: PÉLDÁNYADATOK MEGTEKINTÉSE	10
5.SZ. ÁBRA: A BIBLIOGRÁFIAI LEÍRÁS MEGTEKINTÉSE	10
6.SZ. ÁBRA: SZERZŐ SZERINTI KERESÉS	12
7.SZ. ÁBRA: KERESÉS KERESŐKÉRDÉSSSEL CÍMBEN, CÍMLEÍRÁSBAN VAGY LEÍRÓ MEZŐBEN	13
8.SZ. ÁBRA: KARAKTEREK ELŐFORDULÁSÁNAK BEÁLLÍTÁSA	14
9.SZ. ÁBRA: A MEGTEKINTÉS FUNKCIÓ	15
3.SZ. MELLÉKLET: EGY OLDALAS TÁJÉKOZTATÓ AZ ELEKTRONIKUS KATALÓGUS HASZNÁLATÁRÓL	17
4.SZ. MELLÉKLET: A MEGFIGYELÉSI NAPLÓ A GYEREKRÉSZLEGEN	18
5.SZ. MELLÉKLET: A MEGFIGYELÉSI NAPLÓ A FELNŐTT RÉSZLEGEN	19
6.SZ. MELLÉKLET: KÖNYVTÁRHASZNÁLATI VETÉLKEDŐ 2006	21